

XVII 10

P Á R I S I G

ÉS

V I S S Z A.

— UTIRAJZ —

B Á T O R F I L A J O S T Ó L.

NAGY-KANIZSA,

WAJDITS JÓZSEF GYORSSAJTÓJÁN

1878.

455363
Ára 60 kr.

Párisig és vissza.

— Utirajz. —

Debreceni Egyetem

Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

5-363

PÁRISIG

ÉS

VISSZA.

— UTIRAJZ —

BÁTORFI LAJOSTÓL.

NAGY-KANIZSA,

WAJDITS JÓZSEF GYORSSAJTÓJÁN

1878.

905363

Honneur au travail !
Gloire à la paix.
(Tisztelet a munkának,
Dicsőség a békének!)

4246-191

I.

A világkiállítás rendezése és alkalmazása által tény, hogy a különféle nemzetiség szorosabb ismeretséget nyer; álagosb világnézetet sajátitanak el és egyeseknek felette könyitetik szakismeretök gyarapítása, munkájoknak elismerése s így a nemesb ösztön serkentése, jutalmazása.

E meggyőződést világosan mutatják az eddig rendezett újabb kori, s rendszeres világkiállítások sikerültsége. Londonban 1851. és 1862., Párisban 1867., Bécsben 1873., Philadelphiában 1876. és ismét Párisban 1878. Bizonyára nem kevésbbé sikerülni fognak az 1881 ki Rómában s az 1888-ki Budapesten rendezni szándékolnak. Ez utóbbi annyival is inkább, mert a honalapítás ezer éves nemzeti nagy ünnepélyével lesz egybekapcsolva. Vajha megérnők!

Rajongó lelkesedéssel határoztam el,

hogy ha a bécsi világtárlatot többször megtekintém, bizonyára megnézem a párisit is, annyival is inkább, mert a világvárost is megszemlélhetem s midőn ezt tehetnem Isten engedé, nem mulaszthatom el, hogy észlelteimet közzé ne tegyem. Akik oda utaznak, bizonyára hasznát veszik e leírásnak, akiket pedig sorsuk a hazai földhöz köt, ha nem is kielégítő, de szórakoztató olvasmányt nyujt nekik utirajzom s nem egy helyen felsóhajtának velem; vajha a magyarországi világtárlat is ily fényesen sikerülne!

De tudvágyam ingere más módon is serkentett az utazásra: hasonlatot tegyek keleti s most nyugati utam közt; ebbeli élményeimet, tanulmányaimat azonban utirajzom végén kell tárgyalnom.

II.

Bécsben a nélkülözhetetlen térképek és vasuti menetrendeket mutató könyvek bevásárlását eszközölve a „Hôtel de France“ csendes fogadóba szálltam, mintegy hozzá akartam magamat szoktatni a francia szóhoz, itt azonban keveset hallhattam, de eléggé ajánló volt már azon körülmény, hogy a szobaár jutányos.

Bécs utczáin ugyancsak köszöntöttek a fiakkerosok, megismertek, hogy magyar vagyok, magyar iránt pedig e jó „urak“ egész a csömörlésig udvariasak. S miről ismertek meg? magyar ruhámról nem, hisz ezt rég letettük, mint minden más jó szokást, utitársam figyelmeztetett „Kossuth kalapomra.“ No már ezt le nem teszem, hadd nézzék a jó bécsiek.

Rég óhajtottam a bécsi új bőrzét látni, de csak akkor, ha a „szóvásár“ tartatik.

Egyik régi kedves barátom mosolyogva vezetett be a gyönyörű előcsarnokba s megállt, kedélyesen mosolyogva folyton reám nézett, el nem gondolhatám e szokatlan vidorságot, talán valamely promesset áruló szép leány közeleg felénk? nem, de nagyobb meglepetésben részesültem csakhamar, mintha egy kétszázezer forintos haupltreffert csináltattak volna velem, s mert, hogy magam nem csinállok annyi bizonyos.

Nos hát mi volt e kedves meglepetés, e szellemi kék, mely az anyagias kétszázezer forintos főnyeremény ritka élvét is háttérbe szorítani képes.

Egy torzonborz, derék ember közeleg méltóságteljes lépésekben felénk s magyarul nyelven üdvözölt bennünket és ez a bécsi börze p o r t á s a.

Édes magyarom, ez tény! Ezért mosolygott az én vezetőm, tudta, hogy meglepéssel és meglepett, de el is szomorított. Ne kérdezze senki, hogy miért szomorított meg e jelenet, maholnap örülhetünk, ha még portások is lehetünk, mikor portások (portabirtokosok) már csak valánk. De meg az a vissza-

emlékezés is elszomorított, hogy Budapesten a börze bejáratnál csak n é m e t ü l tudtam utbaigazítást nyerhetni.

Ami a börze-termet illeti, hatalmas, mint emberei, de olyan is a néző előtt, mint az őrütek csoportosulata. Hangchaos, hangyaboly, szinte szédül bele a karzaton levő.

III.

Magyarokra nézve legjobb, ha pénzbe-
váltását honn, vagy Bécsben eszközli és
pedig német birodalmi pénzre, markra, és
francia pénzre, frankra, mert mindkét helyen,
de különösen Franciaországban a pénzváltók
takaros perczentet vesznek; igaz, hogy cse-
kélységnek látszik, de sok kicsi sokra megy,
modja a közmondás.

Külföldi utlevelet jó ugyan szerezni,
hogy minden eshetőségre készen legyen az
utazó, mindamellet nem igen szükséges; én
tőlem az egész utban senki sem kérdezte és
sehol sem vettem igénybe. Nehány utitár-
samnak épen nem is volt, egytől hallottam,
hogy van neki s előírás szerint láttamoztatta
az illető consulatusi hivatalban s ezért fize-
tett tiz frankot. Köszönöm alássan! Nem kér-
tem e drága aláírásból, melyet egy kissé fur-
csának s borsosnak tartok.

Kéjvonatok gyakran rendeztetnek, hanem ezt egyáltalán nem ajánlom senkinek, mert az bizon nem kéj, de kinvonat. Zsufolásig tömők a kocsikat s amellet többet is fizettetnek, míg a bécsi nyugati vaspályától (Westbahnhof) naponta este elindulhatni tour és retour-jegygyel s kerül a harmadik osztályon 52 frtba, a második osztályon 78 frtba s tetszés szerint kiszállhatni velök a közbe eső nagy városokban, ugymint Linz, Salzburg, München, Karlsruhe, Strassburg és Nancyban. Ervényes 20 napig. Egy kis könyvecs két kap az illető, melyből egy-egy más vonatra történő átszállás előtt kiszakítanak egy levelet s ezzel számolnak el maguk közt az osztrák Erzsébetpálya, bajor, württembergi, badeni, elsass-lothringeni s a francia keleti vasuttársaságok.

Este 9 órakor robog ki a vonat a bécsi nyugati pályaudvarból s homályban bár, de még szépen kivihető a schönbrunni kert. Alsó s Felső-Ausztria szorgalmas népe jó karban tartja földjét, házait, dusan terem minden.

Az indóháznál egy kis kraval fejlődött ki az utazó közönség és egy kéjutazást rendező ügynök közt, egy kicsit, mint az orsót megforgatták.

Néhányan magyarok két derék egyházi s három világi véd- és dacszövetséget kötve már éjjel megkezdettük a mappák tanulmá-

nyozását s kölcsönös eszmecserét, biztatva
tüdönket a friss lég változatos élvezetével.

Simbach, e határszéli városnál, hol me-
net a bajor, jövet az osztrák vámőrök kutatják
fel böröndjeinket: nem e viszünk, vagy hozunk
valami titkos tárgyakat, beérünk az alföldhez
oly igen hasonló kevés hegyes, de inkább vi-
ruló rónás bajor földre. A vidék egyhangu, de
azért fenséges, szabadon nyargal a gondolat
végtelennek látszó távolba, míg a hegyek közt
mintha a természet bilincsbe verné még a gon-
dolatot is, mely nem a róna tájon születik.

Simbachnál szinte szélszerű a pénzváltás
és az ottani kedélyes korcsmáros lányok vi-
dám csevegés közt gyürik az osztrák bankót
egyik zsebbükbe s pengetik a bajor ezüstöt a
másik zsebből kifelé.

Ah!

Hallatszik a fájdalmas sóhaja magyar
ember ajkáról.

Miért?

Tán elhagyott hazájára gondol?

Vagy a „Kedves“ Ausztriára?

Avagy a huszár operenciás tartományára,
oh nem; meg kell válni...

„A bankónak nagy döge van“
itt s még vissza nem jövünk, nem használhat-
juk a kedves, vagy akarom mondani „drága“
szép jegyeket.

Simbachnál már bajor sört is ihatni.

Déltájban értünk Bajorország fővárosába Münchenbe; igazoltnak látszott a rónatáj iránti szeretetem.

München kedvességben fölülmulhatlan királyi város, a „Gemüthlichkeit“ csendes fészke; nem az óriási paloták halmaza, hanem barátságos, szelid és tiszta, ernyős alakai, erkélyei tele virággal. Térei szépek, utcái egyenesek.

Az étkezés olcsó. Van a bajoroknak nemzeti eledelük, ez az ugynevezett „bayerische Dampfnudel“ kedélyesen beleharaptam s mosolyom magyaros káromkodássá fajult, mert biz én becsületesen a levegőt haraptam meg, lévén az egész „Dampfnudel“ belülről üres; e nemzeti eledel olyan, mint a pogácsa, de csak felfújt mégis. A ser azonban hatalmas és kedvderítő; legjobb sere van a bajoroknak, az tény, különösen a Pschorr-féle, neve: salon-sör.

Sajátságosnak tünt fel nekem, hogy a nagyobb misékre s papi felszentelésre falragaszokon hívják meg az egyház hiveit. Különben csak határozott órákban lehet a templomokba menni, máskor még turistáknak sem nyitják ki.

A házakon legtöbbnyire órák s szent

képek, szobrok vannak, itt tehát tudhatni mindig: hányat ütött az óra!

Vendéglőkben, kávéházakban fiatal, szép, fürge leányok szolgálnak. A vendég, ha betér egy kávéházba, asztalhoz ül, hol már a kávéscsészék oda téve vannak, ott terem a kedves kis teremtés és egyik kezében kávé, másikban tejes kanna van s tetszés szerint tölt. A széptevő fiatalság egy-egy virág-cso-korral tiszteli meg „borravalóul“.

A bajor szivar jó, szép és olcsó.

Mindenütt kék és fehér szín látható.

Az idegenek iránt előzékenyek.

A királyi várpalota kapuján ez áll:

„Fortitudo — Temperantia“.

Egy óra tájban hagytuk el Münchent s Alföldünkre emlékeztető rónaságon halad tovább vonatunk, a messze kékelő láthatáron itt-ott látunk ugyan várakat is, de templomot mondhatlan sokat, diszeseket. Alig van öt-hat ház, már önálló templommal bir. Jó katolikus nép ez a bajor.

Csendes merengésemből égbe nyuló kőalkotmányok látványa riasztott fel, megnézém uti mappámat és Augsburgra bukkan-tam, a mi kedves nénikénk: az „Augsburger Allgemeine“ czimü ujság! szülővárosa.

Ime a Lech folyó mily tisztán gyön-gyözve hömpölyög tovább! Itt meg van a

Lechmező, tágas rónaság, kopár, terméketlen, kavicsos... Itt porlanak őseink csontjai!

„Hős vértől pirosult gyász tér! sóhajtvá köszöntlek!”

Lech a Duna mellékfolyója, amely a Voralbergen ered. Nevezetes e folyó két nagy csatáról, amely partjain vivatott. 955-ben I. Ottó római német császár találkozott itt, ahol a Wertach beleszakad, a Lehel, Örs és Vérbulcs vezérlete alatti magyar seregekkel, kik a csatát elfogadták. A folyam, a melynek hátukat vetették a csata folytán kiáradt s a szép sereg iszonyu veszteséget szenvedett. Lehelt elfogták s vezértársaival együtt felakasztották, mely alkalommal Lehel, mint mondják kürtjével Konrád német herceget agyonsujtá.

A másik csata 1632 ben vivatott Gusztáv Adolf svéd király és Tilly császári hadvezér közt. Ámaz a protestáns, emez a katolikus seregek élén állott. Tillynek egy ágyugolyó térdét zuzta szét s nem sokára belehalt s a svéd király győzött.

Lech folyón áthaladva sűrű erdőséget láttunk, mintha eltakarná előlünk a ránk nézve oly szomorú tért.

A vonat gyakran megáll, sok szép, rendszeresen épült falvat találunk.

Hét óra felé érünk Ulm városához, felette

erős várbástyákkal van körülvéve, két czitadellát látunk temerdek ágyuval ellátva.

Ulmot elhagyva az egész utazás legköltőibb s vad regényes tájain kanyarog tűzparipánk.

Kicsiben Simmering elbájoló tájékát szemlélhetjük.

Augsburg százezreket költ, hogy a Lech vizéből egy oldal ágon csatornát létesítsen, luxussal, roppant költséggel külön medret ásat.

Egy viruló völgyben érünk Geislingent, hol gyönyörű csontfaragásból él a lakosság s felette jutányosan árulják.

E vadregényes városka már Württembergben van. Illatos lég hat be az ablakokon s kedves utitársaimat is megszállta a lelkesedés lángtüze s a kényelmes amerikai kocsi-ban össze ültünk mi magyarok nyolczan s eldaloltuk legkedvesebb magyar dalainkat, természetesen a „szózat“ eléneklésénél ösztön-szerűleg levettük fővegeinket s jámbor idegen ajku utitársaink látva kegyeletes ténykedésünket ők is megtiszteltek bennünket s általunk a kedves magyar hazát s levették ők is fővegeiket s a legmélyebb csendességgel hallgatták végig nemzeti énekünket.

Stuttgarthoz, e kedves szép városhoz érve, kiszálltunk a legközelebbi vendéglőben vettünk szállást. Kora reggel megtekintettem

a várost. Királyi laka gyönyörű, előtte nagy park van. A királyi kert nyitva van, tava, hattyui, szobrai, virágágyai, igen lekötik a figyelmet. Képviselőháza szép, de czifra. Színháza nagyszerű, de indóháza a maga nemében páratlan csinnal s mesés költséggel épült.

Stuttgarttól Strassburgig szinte érdekes az ut, különösen annak, ki a francia-porosz háboru esélyeit figyelemmel kísérte, az aspergi fellegvár, a Kehl melletti Rajna hid, melyet magok a francziák légbe röpitettek 1870-ben.

Elsassban már meglátszik a természet áldásának feltűnő jelei, mely a kiváló szorgalomnak koronázója.

Egészséges, szép nők dolgozgatnak a mezőkön, a széles karimájú szalmakalap messziről elárulja őket, a repülő vonatra vidám köszöntéssel integetnek. Azt mondják általában ez elsassi nőkről, hogy hazát, kedvest s gyermeket a világ minden népe közt legjobban, leghivebben tud szeretni.

Strassburgban egész délután időzván, alkalmunk volt a világhírű münstert megtekinteni, melyet most is javítanak s még két évig megtart, ha addig újból nem lövöldözik össze.

Furcsa világot élünk, nem tudhatni mit hord méhében a jövő!

Strassburg vára 85,000 lakossal bíró

várost foglal magában, mely utóbbinak középpontja csak másfél mérföldnyire fekszik a Rajna balpartjától. Strassburg igen fontos stratégiai pont, mely Elsass birtokát biztosítja, azért csakugy hemzseg benne a porosz katoná.

Vauban Elsass biz'osítását a megerősített helyek, váracsok és erődök egész hossza által vitte keresztül. Svájc ellen, délen Hüningen állt, melynek bástyái már 1815-ben leromboltattak; éjszakra Weissenburg és Hagenu képezték Franciaország védbástyáit; az egész erődítési rendszer központja Strassburg. E hely szerencsétlenségére nagy sikágon fekszik. Ha 50 kilométerrel hátrább feködnék, körülbelül Saverne helyén a Vogesek által védetnék s uralkodnék a vidék fölött. Annak oka, hogy Strassburg mostani helyén áll, abban keresendő, hogy Franciaország általa a Rajnafolyón akart uralkodni, de ennek daczára Strassburg nem fekszik közvetlen a Rajna mellett, hanem az Ill, a Rajnának mellékfolyója mellett, mely itt három ágra szakad s több szigetet képez; ezen szigetek egyikén van Strassburg. Az Ill folyó Kehl alatt két mérföldnyire ömlik a Rajnába s vele Strassburgon keresztül egy csatornával is össze van kötve, melynek elzá-

rása által a víz a vár árkaiba ömlik s így Strassburg véderejét emeli.

Ezen védelmi mód régebben igen fontos volt s most szintén az, de Strassburg tulajdonképeni védelmi ereje kitünő erődítvényrendszerében fekszik. Első helyen érdemelnek említést a megerősített körsánczok s a váracs, mely utóbbiak a Rajna felé előretolt hegye a háromszöget képező várost megkoronázza. A város hátsó, a Vogesek felőli részén két szögbástyával és két erődítvénnyel ellátott védvonal vonul végig. A vár ezen részébe csak egy szük vasuti és a savenei kapun keresztül juthatni, mely utóbbi a külső védművek által kitünően védetik. A vár déli fele a Blanc erősségtől egész a czitadelláig, természetes véd által oltalmaztatik. A vár-sánczok itt az Ill folyó és a vizárkok által keresztül vágott sikon emelkednek. Itt a Hôpital kapun juthatni a várba, a vár éjszaki része, a Pierres erôdtől a czitadelláig két városrész Robertsan és Contades; továbbá az Ill által képezett sziget felett uralkodik. A czitadella 1682—1685-ig építettett, s öt szöget képez öt bastionnal s ugyanannyi félholddal. A vár 10 ezer ember és 1500 ló számára adhat helyiséget. A Pierres-erőd mellett van a Finckmatt laktanya, mely az 1836-ki fölkelési kísérlet színhelye volt.

Strassburg általában véve oly erösséget képez, mely élelmi szerekkel kellőleg ellátva, még tulnyomó ellenséggel is sokáig daczolhat.

A „csodaszép“ Strassburg, miként a németek e várost nevezni szokták, Elsass fővárosa, hatalmas erösség s a középkori tudományosság egyik tiszteletre méltó bölcsője hosszas és romboló ostrom után került az ellenség hatalmába. Derék parancsnokának lángoló hazaszeretete s vitéz őrségének tisztelet és csodálatot érdemlő kitartása végre megtört az ellenség tulnyomó ereje előtt. A város hősielelketü polgárai a legrépládatlanabb önfeláldozásra is készek voltak ugyan, de Urich a vár parancsnoka és az őrség tiszti kara még sem akarhatá a történeti, tudományos és művészetilel emlékekben és kincsekben oly gazdag várost egy pusztító roham könyörtelen dühének áldozatul oda dobni. A megszállás 50 napi szomorú tapasztalatai ugyis eléggé bebizonyították, hogy a németek bármennyire rajongnak is „Elsass gyöngyeért“ s annak valóban remek Münsterreért, a legkimélelelnebbül bántak el a szerencsétlen várccsal.

Simpson angol író, ki az átadás napján ott volt Strassburgnál, következő megható képét nyújtja e nagyfontosságú történeti eseménynek. Epen rajzolóással voltam elfoglalva Strassburg előtt ama csillag-sánczok (lunette)

egyikében, melyeket a németek nem régen hatalmukba keritettek. Egy pár tisztt, kiknek legénysége szolgálatra ide volt rendelve, szives volt engemet ez ostrom- s illetőleg védműveken meghordozni, melyekben most az ostromló sereg legközelebb állott a várhoz. Miután vezetőim szivességéből mindent kényelmesen és pontosan megtekintettem, bucsut akartam venni tőlük s épen jó éjtt akartam nekik mondani, mert a fenséges Münster világhirű órája épen ötször kondult meg s ilyenkor, amikor már esteledni kezd, nem igen tanácsos polgári öltözetben az ostromépitményeken sétálgatni, — midőn egy közember egy fehér lobogóra hívta fel figyelmünket, melyet épen akkor tűztek fel a város egyik erődére azon a részen, mely a mi állásunkkal átellenben feküdütt. Közvetlenül ezután egy másik lobogó is megjelent az előbbitől kissé balra. Mi azt hittük, hogy e zászlók fegyvernyugvást kérnek; de alig egy percz múlva egy katona a Münster tetejére is kitüzött egy fehér lobogót. Ez épen a torony csucsán lenggett, az északkeleti szegleten. Most már nem kételkedheténk e jelek valódi jelentése felől. Visszatértünk tehát a csillag-sánczhoz, mely magas voltánál fogva büszkén uralkodott mögöttünk elterülő síkság fölött s mely egy percczel előbb csak barna földhányásokat

mutatott, miket a katonák a viárkok és lövegek elhelyezésekor halmoztak össze, — élő embernek nyoma sem volt ott látható s az egész tájon ágyu és puskapor-felleg terült. Egy pillanat alatt, mintha csak a földből jöttek volna elő, az egész csillagalaku védmű tele volt kék egyenruhájú emberekkel. A porosz katonák levették fővegeiket és örömjongás reszketteté meg a levegőt az egész ostromvonal hosszában. Az ujongás csakhamar énekléssé, azután kézmozgatássá s végre általános ivássá nőtte ki magát. Ugyanez időben a város falain túl szintén csoportozatok kezdtek összegyülmöngélni az ágyukkal megrakott bástyákon; e csoportokban a francia katonák vörös nadrágai voltak a tulnyomók, de késöbben a városi lakosság is kezdett előszállingózni. A katonák között mindkét oldalról nagy volt a vágy egymással találkozni, de a vízzel telt árok még mindig ott feküdmött közöttük. De még a széles árok sem volt képes megakadályozni s a város a megszállás napja óta, most kapott első ízben élelmi szereket kivülről, melyeket az ostromlók dobtak át az árkon a városiaknak. A német katonák ugyanis elváltak látva éjszakára élelemmel, melyet örömlükben mind átdobáltak elleneiknek. A mohóságból, melylyel az ostromlottak ez adományt a földről felkapdosták,

azt lehet következtetnünk, hogy e szivesség nem volt fölösleges.

Kehl felől még ágyudörgést hallottunk a Rajna tulsó partjáról az átadás után tiz perczcel, de Weber tábornok az ostromló sereg főparancsnoka futárt küldött oda s az ágyukat elhallgattatá.

Másnap e szomoru esemény után a csapatokkal együtt én is bementem Strassburgba — mondja tovább Simpson, — hol majd minden boltot és magán épületet gerendákkal és deszkákkal eltorlaszolva találtunk, hogy a szétpattanó bombák és gránátok darabjai ellen félig-meddig védve legyenek. E gyöngé védmű többet nem is tehetett volna. Sőt a lövedarabok maguk is könnyen keresztül törhetik e deszkákat és fatáblákat. A lakosok legnagyobb része az épületek felsőbb osztályaiból a pinczékbe menekült. Minthogy pedig e földalatti helyiségek ablakai kicsinyek voltak és a kövezet felszine alatt teküdtek, többnyire földdel voltak betemetve. Sok utoza tele volt butordarabokkal, melyeket az égések elől hurczoltak oda ki a házakból. Az oly helyeken, melyek az ostrom alatt legtöbbet szenvedtek, alig maradt fenn valami, a falakból csak néhány romhalmaz volt látható. A Strassburgban elkövetett rombolás, melynek szomoru dicsősége a civilisált porosz

nemzet lelkiismeretét fogja terhelni, majdnem leirhatatlan és a kár iszonyu összegekre megy. 400 épület egészen leégett, 1700 polgár megöletett vagy sebet kapott, 7000 ember hajléktalan maradt. A városban történt összes kár 180 millió frankra (mintegy 70—80 millió forintra) becsültetik. A városban majd minden nevezetesebb középület hamuvá égett, a prefektura, prot. templom, színház, museum, tűzériskola, gyalogsági laktanyák, hadi raktárak, vasuti pályaudvarok s ami mindezeknél sokkal sajnósabb a könyvtár is kipótolhatlan értékű gazdag tartalmával örökre porrá van téve, a czitadella fegyvertárával és templomával nem létezik többé.

Negyed óráig tartó alaguton keresztül menve értünk a jelenleg tulajdonképeni Franciaország határához, örömpir toltult arczomba, mintha második hazámat pillantottam volna meg, mely oly közel van az elsőhöz.

A véletlenség is azt jelzi a hosszú sötét alagutttal, hogy no most a világosság hazájába érünk.

Légy üdvöz Avricourt!

A táj szép, persze még szebbé teszi a lelkesültség, mely a magyar ember keblében él.

A Vogesek közt visz az ut folyton.

Málháinkat vizsgálják meg.

A nyájas francia az utas szemébe néz

s ha kibetűzheti, hogy „voyageur hongroise,” mosolylyal üdvözli s bocsátja tovább.

A francia pályák gyorsan haladnak; egész éjt fényes álmötünetek közt éljük át, Nancyt s számos sokat szenvedett várost, falut, viskót, de tán még a fűszálat is mosolyogva üdvözlünk.

Hajnalodik, s e hajnal oly bűvös-bájos!

Idylli képek, csinosb házak, rendszeresb kertek mellett haladunk tovább örült gyorsasággal s mégis lassunak tetszik, hisz Párist, Párist akarjuk már látni!

Izgalmas állapot!

A rokonszenv forralja az ember véréét, a lélegzet gyorsabbs feledve minden fáradság, testi kimerültség, új erő, új élet, kéjes gyönyör czikázik át ereinken, mindig sűrűbb sűrűbb, fiatal ültetvényeket, kéjlakokat látunk;

Egyszerre tenger kőhalmazt pillant meg a szem.

Ah Páris!

Igen, most haladtunk át a vártöltéseken, benn vagyunk a városban, Párisban, a világvárosban.

Előre fiuk!

Atila is azt mondta, mikor itt járt, csakhogy ő vesztett, mi meg nyerünk itt.

Kiszálltunk ; kábultság fogja el az em-
bert, a boulevardok szépsége, a fény, a tiszta-
ság, a rend meglepő, a komor magas házak,
a tenger sok erkély s az erkélyek szépei . . .
ah serγus Páris !

IV.

Oltárnál térdepelek; a munka, a szorgalom oltaránál!

Megható érzelem!

Iha becsülni tanuljuk az embert, midőn ernyedetlen munkájával keresi kenyerét, s nem a sorsszeszély nyújtotta kalácsot rágicsálja, mennyivel inkább becsülhetünk egy nemzetet, mely szorgalmával képes volt milliárdokat előteremteni rövid idő alatt, melyet a hatalom, e nyers fenség a munka erején oly ravaszul ejteni elég vakmerő volt.

Ezt az elégtételt szemeimmel látni — feledhetetlen, de nemzeti életünk legédesebb tanujelét szemlélhetnem e fényes küzdelemben, benső boldogság! Diadalát üdvözölhetni a népszabadság alapjének, a szorgalom és munkásságnak akkor, midőn nemzetek, országok fuldokolnak porban, a véráztatta földön — valóban egy életre a legdrágább tapasztalat, a legbecseseb látvány.

Nem tudok szavakat találni az érzelem kifejezésére, mely elfog, midőn szegény s mégis drága, midőn nyomorult s mégis gazdag hazámat a munka terén ily nagyszerűen képviselve látom; szinte érzem, hogy szempilláimat csókolja a genius, letiport hazám ide zarándokolt geniusa, s mintha süsogná: előre! Jöhet idő: mi is így járhatunk, s nincs másban hosszú élet, mint a tisztességes munkában, a kitartó szorgalomban; egyéb csak tespedés, lassu méreg.

Üdvözöllek Páris! Te félre ismert világváros, légy dicsőítve általam is! Mit az ész előteremthet, itt testesítve látom s csodálva imádom, a nemes verseny, a kitartó szorgalom fenséges gyümöleseit szemlélve, az emberi erő ténykedésének eredménye felett magát az embert imádvá csodálom.

Itt szülemlett meg a világ szabadságérzete, innen sugárzik ki annak ragyogó fénye; amerre járok, patakként omlott a vér, melynek párolgása felhőként rohant szét a világ minden részére, hogy a szunnyadozó nemzetekben keltse fel azt a tespedt érzetet, melynek isteni neve: szabadság, egyenlőség, testvériség! E földi szentháromság bölcsőjénél lehetetlen el nem imáznom: Isten áldd meg a magyart!

A magyar nemzet, Európa e gunyolt

népe megérti a fürge francziát; valamint szabadságérzetének, úgy a szorgalom s munka terén vele haladni igyekeznek. Hogy nem éri el soha, az tény! nem is szeretném; de sok van nálunk mi jobb, kitünőbb s helyesb az itteninél.

Europa központja P á r i s. Rómának pápája, Berlinnek császára, Londonnak tőzséje van, írának idejében a „P. Napló,” melyek által uralkodnak a föld népei felett, Párisnak szelleme van. Legyen Franciaország republica vagy monarchia, Páris a művelt világ fővárosa marad. Őt illeti a vezérszerep a társadalmi és politikai eszmék terén, őt a jó ízlés elismerése, irodalma a nemzetekhez szól, drámákat mai nap csak a francia tud írni, zenéje első compositióban és kivitelben, képzőművészete a legkitünőbb és salonja a föld legelső képvására. Ipara szépségben páratlan, leleményességben utolérhetlen. Az élet kényelmes, pompás és olcsó. Ki látni, élvezni, tanulni, tapasztalni akar, Párisba siet s Párisból el nem kívánkozik senki. Ezért Páris két millió lakosával a legalkalmasabb város, hogy vendégül meghívja Európát és Amerikát s az idegek özönét ellássa s mulattassa. És Páris közkiállítást nyitott az öt világrész képviselőjére, s felhalmozott egy térre mindent, mi

uj, érdekes, nevezetes, mi verseny, haladás és tudomány van a világon. És Franciaország jutalmazza az érdemet, tanul és tanít, hogy minden találmány közbirtokává váljék az emberiségnek.

Ész, izlés, tanulmány és munka versenyeznek a pályabérért s az egész világról találkoznak a legképesebb erők egymással megmérkőzni. Olympi játékok ezek? Nem, Hellas népünnepei hősök gyermekjátékai válnak, Páris közkiállítása a világ minden népei férfikorának komoly törekvése.

Keressük, menjünk. Kinek módjában van, ne restelje közülünk a fáradságot, mely jutalmazó. A nyugati műveltséget tanulva, ösmerve s meghonosítva, haladjunk egy nyomon Európával, hogy az európai népesaládnak méltó, elismert és befogadott tagjai lehessünk magyarokul.

Franciaország pedig érje el az erkölcsi vívmányt, melyet keres. Költött és dolgozott a közkiállitásért, közelismerés illeti érette.

Minden közkiállítás nagy dolog. Ez a hetedik. Minden előbbinek tapasztalatait értékesíti. Ez lesz a legkülönb. Kívánjuk hasznát, óhajtjuk sikerét, s üdvözljük érte Párist s Franciaországot!

V.

Ki rendszeres leírást vár tőlem a kiállításra vonatkozólag az esalódik, nem napok, hetek, de hónapok kellenek ahhoz, hogy e kincsalmaz ismeretét tanulmányozzuk s aztán hiven leírjuk.

Mit e három szó kifejez: szép, jó és nagyszerű! Benn foglalva van minden, én csak a közvetlen látottakról szólok s lehető tüzetesen a magyarországi tárgyakról.

A bécsi világtárlaton 4700 magyar kiállító vett részt, míg a jelenlegi párisin 1250. Ezt nem a közöny, hanem a pénzhiány okozta, mely Magyarországot porta sujtva tartja.

Nagy, felette nagy érdemet szerzett magának Franciaország s hódoló elismerést a derék francia nemzet, midőn e világkiállítást maga a köztársasági kormány rendezi; akkor hívta munkaversenyre fel az öt világ-

részt, a földgömb összes nemzeteit, mikor a véres kardcsörtetés a diplomaták csendes termébe is behallatszik.

A kiállítási helyiség két részre oszlik, egyik a Szajna nyugati, s ez a trocadéro palota, másik a Szajna keleti oldalán s ez a Mars mezei műpalota, e két főpontot a Szajnan levő s ezuttal jelentékenyen kiszélesített Jéna hid köti össze, mely alatt gőzhajók, vaspályák s egyéb közlekedési eszközök örökmozgást idéznek elő.

A trocadéro palota félkör alakú s állandó műépület csarnokokkal, melyeknek tágas folyosója a Szajnára néz.

A marsmezei műépület a kiállítás után lebontatik, miután e térre a katonaságnak szüksége van, itt szoktak a katonai nagy gyakorlatok tartatni.

A két épület közti téren, a Szajna mindkét partján gyönyörű virágágyak terülnek el s gyepszőnyegek élénkitik. E téren vannak idegenhazáju kioskok, pavillonok; a spanyol vendéglő, marokkói kávéház, melyben naponta keleti népénekesek mulattatják a közönséget, a tunisi bazár, persa és siami festői palota, chinai udvar, japáni ház, majd a svéd és norvégiai idylli halászházak sat. szemlélhetők.

Másik felül balra a francia nagy

vendéglő, óriási torony, erdészeti pavillon, algiri gyarmatház s kioszk, apróbb bazár s cukrászda, ugyanitt van a mesterségesen készült aquarium is, de nem sikerült, a halak kivesznek belőle. Egyéb vízi állat még nem volt benne május végén.

A marsmezei üveg palota előtti téren van az állandó virág, növény és kertészeti kiállítás, számos üvegház, a hollandi vendéglő, genfi kórház, majd Monaco herczeg gyönyörű palotája, a spanyol asztalos ipar csarnoka sat. Másik oldalon a franciaia dohánygyártás, egy nagy vaskohó, bronzszobor-csarnok, falusi házak, téglafaj kiállítás.

A közép téren pihenő lugasok, fenyő erdőcskék, csipke barlangok vonják magokra figyelmünket s intenek pihenésre, de itt alig tud az ember elfáradni, készíti a sok érdekes látványosság minél tovább menni s ez édes inger alatt nem fárad el az ember, bírja majdnem a végkimerülésig.

Az üvegcsarnok háromszor oly hosszú mint széles, 8 lépcső vezet homlokzatához, melynek közepén és két sarkán nagyszerű kupos tornyok emelkednek temerdek zászlóval s czimerrel.

A középső kuptorony alatti bejáratnál van jobbra Magyarország jelvénye, balra Ausztriáé, a mienk mellett van Oroszorszáé.

Valamennyi kőszobor nő alak. Összesen 22 van, mindegyik 4 meter magas, s minde- nike egy-egy a kiállításon részt vett államot jelképezi, ezen szobrok fölött az üvegpalota tetején pedig ugyanazon állam czimere diszes- kedik s nagy nemzeti lobogói lengenek s e tarkaság imposáns látványt nyújt. Magyar- országot jelző nőalak átilába s bő köpenybe öltözötten készítettett egyik lábával egy ökör- fejet nyom. Mellette kulacs, és csákány van, az ökör fejnél kukoricza, buzakalász látható; kezében királyi jogar van; fején korona.

A kiállítási csarnokok mind üveg fe- dél alatt vannak.

A körülzárt kiállítási térségre 12 helyen lehet bejutni. A legkeresettebb bejárás a Chaillot domb felől van.

Jegyek a bejáratnál nem kaphatók, hanem távolabb árultatnak s a városban számos helyen; ez azért van, hogy a be- járásnál tolongás ne történjék.

Egy belépti jegy egy frank.

Ajánlom a főkapun való bemenetelt először, mert az első látvány feledhetlen be- nyomást tesz, ez első látvány oly imponáló, hogy nyugat művelt szellemét látjuk kelet bizarr képzelmével kezét fogni, a természet és művészet, a tudomány és fényüzés, az ész és szorgalom megható jelei előtt percz-

kig áll az ember öntudatlanul lebilincselten.

A tropicus szingazdagságu pavillonok változatossága, a sokféle nemzetiséget jellemző építészeti modora kisebb nagyobb házak s a hangyaként nyüzsgő embertömeg szemlélete páratlan s mondhatlan hatást gyakorol.

Trocadéro nagy vizműve. Ez egy vizesés, melyben a víz fokozatosan hat kis medenczébe majd egy nagy bassinbe esik $9\frac{1}{2}$ meternyi magasságról; a vizesést monumentalis ivezet disziti. A hat kis medence 12 percz alatt, az 1800 meter térfogatu nagy bassin 25 percz alatt megtelt. A nagy vizsugar középen nyilként szökik fel 20 meter magasságra.

A marsmezei nagy kiállítási csarnok hosszukás négyszögü 40,000 négyszögméternyi térséget foglalván el. Három nagy fénynyel készült épület közepe Páris városának kiállítás csarnokát képezi, a két szélső pedig a képző-művészetek remekeit foglalja magában. Az üvegpalota többi része mellék csarnokokkal van beépítve hosszirányban.

A magyar osztály 7 termet foglal el a jobboldali részen. Primitiv kiállított tárgyaink nincsenek, de minden nálunk divó iparágot képviselve láttam s ez hazafiui örömnkre szolgálhat.

Nagy figyelmet gerjeszt egy posonyi kefégyáros kiállítása, Grüneberg K. J. czégé, ki nagymennyiségben szállítja gőz kefégyárának különösen czirokból készült terményeit a Dunafejedelemségekbe, Németországba; évi forgalma egy millió frank.

Basztónia Józsefné selyem gyártmánya Kecskemétről, gyönyörű asztalterítő s harisnyák.

Wasa Radulovics selyemfonatai Fehértemplomból, nyers selymének árát kilogrammként 50 fortban állapította meg.

Illatszer iparunk Mosch és társa által van képviselve Budapestről, nemzeti színű magyar bajuszpedrőt megmosolyogják. Odry Lehel rózsavize is látható.

Érdekkel néztem Gr. Széchenyi István mellszobrát — szappanból, melyet Heischmann F. esztergomi szappanos emelt, mellette vannak Frank fiumei szappantéglái. Sziráky szegedi kézipáros „bicskái“, Dreher orvosi műszerei, Löwinger és Felber bőröndjei, Helle kötélgyártmányai becsületére valának hazai enemű iparunknak,

A kalapgyár mutatványait együttesen 4 hazai vállalkozó állítá ki egy szekrényben, u. m. Reinitz budapesti, Schleifer pozsonyi, Morell marosvásárhelyi és Klobusiczky besztercebányai kalaposok.

Czipő iparunk Mahetsek kolosvári (mel-

lesleg mondva: Midhat és Ozman papucsek feltűnőek), Rosenberger Adolf szombathelyi, Reschofski győri, Heisinger zágrábi és Lőrincz István cipészek által van méltó figyelemmel képviselve.

Felette érdekes még látni Róth Józsa által mechanikailag készült szoba-szőnyeget és porseprőit czirokból.

Bauer testvérek katona posztói 12 féle színben állítvák ki, kár hogy német elnevezésűek csupán, mit se a magyar, se a francia nem — szerethet. Nekünk rég, a francziáknak bár nem rég, de mindkét nemzetnek a „begyé“-ben van

Pirulhatunk ha a világtárlaton végig nézzük a magyar ipar haladását s egybe hasonlítjuk a külföldivel, mily hatalmasan versenyezünk s mégis csak az a posztó jó, amely „echt“, csak az a kalap jó, mely „Manufacture française“, csak az a cipő jó, mely „Englisch fashion“, csak az a gyufa jó, mely „Säckerheits tändstickor“, csak az a csipke jó, mely „Brüssel“ felirattal bír, a „nemzeti“, „honi gyártmány“ gyalázatunkra — saját magunk által mellőztetik. De szegénységünk, pusztulásunk fölött tudunk jajveszékelní hangosan. Szidni tudjuk a kormányt, hogy nem segít rajtunk. No de máskép lesz a magyarországi világtárlat után.

A Páris város palotája és a szépművészetek csarnoka közt levő téren épült 30 öl hosszú helyiség jobb és bal sarkán van egy-egy emeletes ház, melyeket oszlopos csarnok köt össze, egyik hazánké, másik Ausztriáé, magyar czimer és sas különbözteti meg egymástól.

Belül nem.

A csarnokok homlokzatán ezen nevek olvashatók: Széchenyi, Petőfi, Grillparcer, Führich, Mozart, Donner, Fischer és Ressel. (Mintha nekünk több nagyemberünk nem is volna!) A nyolcz szobor közül pedig egy sem magyar. — Méreg futott át ereimen s öklömet össze szoritva tovább — haladtomban eresztém szét görcsösödő ujjaimat, midőn felséges királyunkat pillantottam meg huszár egyenruhában alkalmazott szobor-alakban disznóvényekkel körülövezve.

Mégis csak furcsa teremtés ez a magyar ember! Haragom eltűnt, csendes lettem s haladtam tovább s szinte örültem, mikor Kauser es Feszl építészek rajzait láttam a Deák Ferencz mauzoleumára vonatkozókat.

Két nagy árbocz is van, egyikén a kettejü sas, másikon az uj kettős magyar czimerrel ellátott zászló leng; hát miért nem tisztán a magyar is, hamár az osztráké egyedül is van?!

Megint összeszorult az öklöm; tudja Isten, nem tehettem róla!

Menjünk inni, nincs más orvosság.

A kiállítási csarnok jobb udvarában van kertecskék és pavillonocskák közt a magyar csárda.

Alföldi csinos csárda. És ezzel ugyhiszem mindent kifejeztem.

Kettős tornáczczal bir, egyiken Berkes Lajosék, most és így az én kedves, jó druzsám zenekarája húzza talp alá, másikon ihatjuk a Franciaországban termelt magyar bort.

Falai fehérek, már t. i. a csárdának, a szoba téglával van kirakva. Illmér Károly urnak 14 ezer frankjába került ez a csinos csárda s épült Kauser József terve szerint.

Kapható benne gulyás vagy pörkölt. Jó!

A magyar pinczerek beszélnek francziául s ha kell németül is.

Ha valakinek nem volna sok ideje a különféle nemzetiségeket alak szerint tanulni, menjen pihenni a magyar csárdához, mikor Berkesék húzzák, láthatni ott minden Párisban levő nemzetiségűt, a szerectentől kezdve az utolsó — németig, s hall ott kiabálni: hurraht, ewivat, bravót, éljent, (ebben ugyan itthonn se vagyunk szükiben, kivált restauratiók s egyéb tiszteségek, atyafi-

ságos választások alkalmával,) még „Hoch“-ot is úgy — lopva.

A magyar csárda egyszóval: a kiállítás elite-világának rendez voursja.

A csárda mellett Engel Adolf s fiai fa-pavillonja van, ez a kiállítás 22.000 frankba került; a pavillon 24 izléses négyszögü fa parquetteval van kirakva.

És emellett van Gelsei Gutmann Henrik és fiai által Nagy-Kanizsáról, az én makranczos lakóhelyemről kiállított hordók óriása. Diogenes ha ily hordóban lakott volna a mai kor igénye szerint osztályozta volna lakhelyiségeit. És kimondja, hogy most nincsenek Diogenesek?! Lám, a jó francziák már itt azt rebesgetik, hogy e hordóban kellene a második csárdát felütni, a jegyeket egy héttel előbb elkapkodnák, mert persze csak jeggyel lehetne a hordóban eddegélni és iddögálni.

E colossalis hordó felállítása 20 napot vett igénybe s 9 embernek adott folyton munkát. 82 darab dongából áll, egy-egy donga $5\frac{3}{4}$ meter, vastagsága 20 centimeter; feneke 28 darab, hossza a fenéknek $4\frac{1}{2}$ meter, vastagsága 17 centimeter. Azon fenekekdeszka pedig, melybe az ajtó van vésvé 77 centimeter széles; a kitünő müizléssel készített ajtó maga 91 centimeter magas és

40 centimeter széles; a réz, mely tartja 47 kilót nyom. Abroncs van rajta 18 drb, mindegyik egy vasból; egy-egy abroncs 14 millimeter vastag; 13 centimeter széles, és 15 meter hosszú. Az összes abroncsok nyomnak 25 meter mázsát. Ha mindegyik abroncsot összeforrasztanak, s így kinyújtják, egyenes vonalban elérne 270 meter, vagyis $2\frac{7}{10}$ hectometer távolságra -- 143 bécsi ölre. Az összes dongák, fenekek, talpak hosszúsága, egymás végébe rakva tenne egy kilometert, vagyis körülbelül $\frac{1}{2}$ mértföldet. A hordó ürtartalma 1000 hectoliter (vagy is közel 1800 akó.) Nyom mindenestől 160 meter mázsát; a talpfák magok 90 meter mázsát. Egymás mellé állva elférne benne 150—160 ember egyik fenéktől a másikig. Egy párisi vállalkozó már kérte magyar csárdának a kiállítás tartama alatt 6 asztal és 30 ülő vendég számára. Összesen 14 ezer forintba került, készítője Striegel Alajos. A csárdához harmadik, diszes 6 oszlopos fedett pavillon alatt van, négy oldalon földig érő szőnyegekkel, melyek csinosan emelik ki az óriás hordó alakját, felette sok nézője van mindig. Rajta olvasható magyarul és francziául: „Ezen hordó a lakocsi magyar kir. közalapítványi uradalom erdeiben termett tölgyfából készítettett Gutmann S. H. cég

által Nagy-Kanizsán. Fiókküzet Gutmann Ödön és J. Bécsben. Franciaországi képviselő Strausz Raphael Párisban rue Chaptel 21.“ A pavillon homlokzatán csupán magyarul ez áll: Gelsei Gutmann Henrik és Fiai.

A magyarországi butortárgyak kiállítása is valóban meglepő, soknál alig lehet felismerni imitatio-é vagy eredeti.

Az erdélyi, fekete bolyhos gyapju pakróczot is számosan nézik.

A fénykép kiállítók közt legfeltűnőbb Koller Károlyé, Kecskemét városé, melyeket Borsos, Doktor és Varságh készítettek, a kecskeméti népképviselő épületek és tanyák, gémes kut s a gubacsi gulya híven vannak előállítva, szinte az alföldön képzeljük magunkat lenni, csipkedve a piros-pozsgás menyecskek arcját.

Králik Samuel budapesti órája szinte nagyszerű, már megis vették, sőt után is rendeltek; ez egy remontoir regulateur, három mutatóval bir, egyik a napot, másik az órát, harmadik a perczekeket mutatja.

Morelli Gusztáv mintarajz tanodai tanár remek metszvényei kötik le a figyelmet, legkitűnőbb e 12 érdekes metszet közt az az alföldi kép, melyen egy kocsi az országut sarába sülyed, jellemző a magyarországi utakra nézve!

A kolozsvári muzeum vizözön előtti állatsontváza s számos csigakövület sok szemlélőnek örvend.

Hirneves hazánkfia Beregszászi zongora, és Schunda hangszergyáros tárgyai méltó elismerést aratnak.

A kárpitos ipar dicséretes kiállítója Hoffmann K. Ignác.

Ha Sunda remek czimbalmán, mely a terem közepén egy asztalon fekszik, Berkes Zsiga játszik, az ezernyi látogató odasiet s oly tolongás van, mihez hasonlót képzelni alig lehet.

A könyvkiállítók közt látjuk Debreczenből ifj. Csáthy Károly csinos tárgyait, Tábornszky és Parsch zeneművei, Pozner K. L., Mehner Vilmos, Hirhager K. és Dörner A. könyvkötészeti művei.

Hogy meunyre elhanyagolva s illetve mily téves irányba van terelve nálunk a könyvkötészet, erre nézve igen érdekes adatokat szolgáltat a „Hon“ tudósítója.

Szomorító jele ez — írja a tudósító — egy mélyebben fekvő bajnak, melyen, fájdalom, segíteni egykönnyen nem lehet; külső jele ez egy constitutionális betegségnek, mely a magyar közszellemet folyton gyöngíti: a könyvek iránti közöny betegségének.

Bizonyára nem kívánja könyvkötőink-
től senki sem, hogy oly finom munkát ké-
szítsenek, — mint Francia- és Angolország
leghiresebb könyvkötői, kik a könyvkötés
mesterségét egész a művészet határáig föl-
emelték — hiszen mi nem fizetnők meg az
ilyen munkát — de igen is jogosan megki-
vánhatnók azt, hogy ha a magyar mesterem-
ber már semmikép sem akar a maga ember-
ségéből, önállóan gondolkodva, jót teremteni;
ha már erőnek erejével csak azt akarja szol-
galian utánozni, a mit más nemzet készen hoz
eléje: — akkor legalább forduljon mintáért
az oly nemzetekhez, melyek az ipar élén
haladnak, melyek a világ egész művelt ré-
szétől elsőnek vannak elismerve az iparos
tevékenység egyik vagy másik terén; for-
duljon „mustráért“ Angol- vagy Franciaor-
szághoz, vagy legalább is Belgiumhoz.

Nem! Az mi tőlünk nagyon m e s s z e
van. Jobb a szomszédé, ha még olyan rosz
is. — Németország és Bécs, aminthogy ná-
lunk mindenben, mi i z l é s dolga, törvény
alkotók, ugy ebben is belerántottak bennün-
ket az „olcsó, de rosz“ alapelvü kontárko-
dásba.

Tessék csak megnézni Hirhäger Károly
könyvkötő kiállítását. Egy rakás vászonkötés.
Hiszen vászonkötésnek ez jó, de minek a

vászonkö'és, mikor a bőrhát és papiros sokkal szebb, sokkal jobb és t a r t ó s a b b. Mig a mult században készült félborjubőr-kötés eltart századokon keresztül, a vászonkötés egy napi használat után megszórösödik, megfeketül, elkopik.

De ez jó, ez kapós! Miért? Mert Lipcse, Berlin, Drezda és Bécs így csinálja.

Azt kérdezhethné valaki, hogy: hát az az angol vászonkötés? Erre azonban azt lehet felelni, hogy olyan vászonkötést, mint az angol, mi nem csinálunk, a kiállításon legalább nincs. De ezen kívül az angol vászonkötés csak p r o v i s ó r i u m: Angliában jobb kiállítású könyvek vászonba köttetnek, hogy a kereskedésben ne kopjanak; de magánkézbe érve az ilyen könyv azonnal kitűnő jó bőrkötést kap. A vászon Angliában a mi füzeteknek adott s z i n e s b o r i t é k o t helyettesíti, de soha könyvtárba nem tétetik. Nálunk azonban, mint Németországban, a vászonkötés definitivum. Nálunk d i s z v á s z o n k ö t é s e k e t csinálnak gazdag aranyozással és arany szelettel, mint Németországban és egyedül Németországban.

Posner Károly Lajos szekrényében gazdag kötések vannak. Miből állnak? Vasból, aczélből, fából, elefántcsontból, rézből: csupa olyan anyagból, mely a könyvet elviselhetlen

n e h é z z é és csak ügygyel bajjal forgathatóvá teszi.— Posner minden könyve úgy meg van patkolva zománczos rézzel és kovácsolt vassal, hogy alig lehet felemelni. Ágyugolyónak is beleillenék. És miért? Mert Bécsben ez a gusztus!

Mig tessék csak megnézni a francia és angol osztály könyvkötőmunkáit. Szoliditás, egyszerűség, csin és nemes styl jellemzi őket. Pompás és egyszerű mind, miként a nagy Pascal, mint Nicole, mint Arnauld személyei, kik megvetvén a külső fényt, mely a soliditás rovására üzetik, ilyen könyvekből imádkoztak isteneikhez.

A francia kötések mind bőrből vannak, melynek darabjai mosaikkép összerakva, oly pompás képet nyújtanak, minőt semmiféle kagyló borítékkal és rézlemezekkel nem lehet elérni.

A legsötétebb középkorban kötötték ilyen összevissza pántolt táblákba a könyveket. — Egyszer Petrarcanak egy ilyen könyv lábára esett: egy félesztendeig kellett a költőnek e s z e r e n c s é t l e n s é g után szobában maradni és egy ideig az orvosok azon tanakodtak, hogy levágják-e a sértett lábat.

Pedig nekünk a nemesebb stylu, — a k ö n y v r e n d e l t e t é s é n e k és természetének megfelelő anyagból készült disz-

kötések készítése tekintetében sem kellene külföldi utánzásához fordulnunk.

Hol volt a világon a könyv becsültetése és külső disze, fénye nagyobb, mint Magyarországon — egykor?

Mi a könyvek művészi ruházásának módját néhány évtizeddel h a m a r á b b találtuk meg, mint a külföld s mint különösen Olaszország, a honnan a híres Grolier modor származik.

Avagy ki fogná eldisputálhatni tőlünk a M á t y á s k i r á l y - m o d o r, a Corvin stylus eredetiségét.

Mátyás király 50,000 kötetes budai könyvtárának nem volt párja sem tartalom, sem fény és pompa tekintetében. Könyvköztői valóságos művészek voltak a színes bőr feldolgozásában. A könyvtár szerencsétlenségét épen gazdagsága okozta. A könyvek fölulmulatlan szép aranycsatjai miatt tette tönkre a fosztogató török. Csak a legegyszerűbb és legszegényebb kötésű könyvek menekültek meg a romlástól.

Volna tehát nekünk kit utánoznunk itthon, saját művelődésünkön belül és ezen a téren sem kellene, ugy mint sok máson, idegenekhez fordulni, ha akarnánk.

Földmivelésünk terményei a főbb termelő vidékek szerint van csoportosítva. — A

termények jelentőségük sorrendben vannak elhelyezve, u. mint gabonafélék, hüvelyesek sat; az ugyanegy fajta termények pedig a termelő hely tenger színe feletti magassága szerint helyzetnek el; az első helyet azon termény foglalván el, mely a legrónább helyen termett, a legutolsót — mely a legmagasabb termelési helyről került.

A termények üvegfedővel ellátott igen csinos üvegekben vannak bemutatva; a gabonafélék hengeralakuakban, a hüvelyesek serlegformájúakban, a kereskedelmiek széles vázaalaku üvegekben.

Minden csoport mellett egy külön térkép helyeztetett el, melyen hazánk körvonalozva van, de csak az illető termelési terület emeltetik ki határaiban, s itt beírják azon helyek, honnan a magpróbák beküldettek, s kitüntetvék e vidék főbb gabona piacjai is.

A kiállítás Magyar-Óvár, Keszthely, Liptó-Ujvár, Mezőhegyes és Kisbéren gyűjtött gabnanemek, füvek és egyéb terményekből készült koszoruk- és festonokkal díszítve, még pedig tekintettel az illető terület főbb termelésére, p. o. az alföldi festenek főleg buza és tengeriből, a tuldunai igen változatos gabnanemekből vannak összeállítva.

Legváltozatosabban a Dunántuli vidék

van képviselve, kivált a pannonhalmiak s a bakonybéli apátság, a kapuvári béruradalom és Freistädler kiemelendők.

Leggyengébben van képviselve az alföld, melynek főurai egészen elmaradtak a kiállításról. A főérdeket a derék békésmegegyei és a kubini gazdasági egyesület kölcsönzi.

A tényleg beküldött és Bpsten csoportosított kiállitmányok száma kerek számmal:

Dunán tul 150, Dunán innen 125, Budapest és vidéke 100, Tiszán tul 50, Alföld 50, Erdély 50 magmustra; továbbá igen szép kévéket is küldöttek be, melyek közül leginkább szembetűnek az esztergomi káptalan s a pannonhalmi szerzet, meg Józsa Kornél küldeménye.

Egger testvérek nagyszerű antik aranyékszer kiállított tárgyai számos vevőt szereznek, Kubik János székesfehérvári keztyüi és Pacholek György budapesti kardműves diszkardjai valóban a legnagyobb dicséretet érdemlik.

A párisi közkiállítás typographiai csodáihoz egy Divina Comoedia tartozik, mely oly kicsiny, hogy óralánczon kényelmesen hordható. A mikroszkopiai könyvecskét, melyben csak nagyító üvegen át olvashatni, Paduában nyomtattak. A kötés vörös bársony-

ből készült ezüsttel kiverve. A paduai „Divina Comoedia”, a legkisebb könyv, melyet valaha nyomtattak

Az olasz kiállítás szobrokban a legre-
mekebb, különösen nagy csoportosulást idéz
maga körül egy fiatal anyakép, ölében szopó
gyermekét tartja, kezében egy füzetrel, mely-
nek czime: „Mamma ce n'e una sola”
(csakis egy mama van,) másik karjával ing-
ben levő gyermekét öleli, ki anyját csókolni
akarja, a gyermeki ártatlan szeretet neto-
vábbja.

A csintalan ámorokról nem szólok.

Fogasdi Londonban élő olasz művész-
től két ujságáruló fiu versenytörekvésének
jelképezése iz nagyszerű.

XVI-ik Lajos lefejezett francia ki-
rállynak szerencsétlen fia meglepő látvány,
amint zsuppon fekszik s szemeiből köny hull.

IX. Pius pápa áldást-osztó alakja, Mi-
chel Angello ifju korában, az ifju Napoleon
Ajaccióban a tengerparton mint alszik s egy
jós védi, sat.

Fürdő után, Mózes megmentése, egy
mélázó leány, kinek fülébe Amor sug vala-
mit, — kutya és a macska sat. száz meg
száz szebbnél szebb tárgy köti le a szemlélő
figyelmet. Fájdalom, vagy örömrözetet csak
az olasz művész tud oly hiven előteremteni.

A negyedik teremben van a „Hôtel Dieu“ nevezetű kórháznak betegszobai berendezése, emellett a lelenczek ruházata 1 napos koruktól 18 éves korukig, e kórház orvosi jelentései is láthatók 1328-ból, e jelentések pergamenen írvák.

Másik oldalon láthatók az eddig ismert „tolvaj-kulcsok“ rajzai s egyéb hamisítványok fényképei. Rendőr orvosi készülékek igen lekötik a figyelmet, különösen egy párna alatti rézedény, ebben víz van, mely gőzlángon melegítették, ezzel a vízbe fultakat kísérlik feléleszteni; ily készülék a Szajna partján minden őrházban van. Minden szerencsétlenségnél a rendőr utasítás szerint köteles az első orvosi segílyt teljesíteni (Gardicus de la paix), természetesen felvételekor a rendőr e célra betanítva lesz.

Ugyan e teremben van a tébolydai tárgyak kiállítása is, mely a szaktudósoknak érdekes tanulmány.

A tüzoltói tárgyakat sokáig szemléltetem: itt a tüzoltóság katonailag van szervezve s kaszárnyákban vannak elhelyezve. Megemlítésre méltónak találok itt megjegyezni, miszerint a figyelmes idegennek feltűnik az, hogy a boulevardok szegletein vannak a kaszárnyák, ez valószínűleg azért lett így alkalmazva, hogy a katonaság és a ka-

tonai tüzoltóság gyorsan működhessek baj idején; lázadás esetében egész utczasort végig seperhet egy ágyuval.

Ugyancsak a negyedik teremben látható a párisi közvágóhid gyönyörű alakja, vasuttal, marhafelhajtással sat. E közvágóhid la Vilette külvárosban van.

Az ötödik teremben szinte a párisi legnagyobb szerű középületek vannak fősből alkotva. Így a Szajna szigetén épült igazságügyi palota, az ujjvárosház, az egyetemi, jogkari könyvtár, az opera színház, a „Vaudeville“ színház sat. nagyszerű alakjai. Ugyan itt vannak az ujjabb vízműkutak és medencék rajzai. A híres vásár csarnokok, melybe az anyagokat Páris alatti vasutakon szállítják az eladók s termesztők. Utczán semminemű élelmi szer szállítását sem lehet látni.

A közkiállítás IX. csoportja magában foglalja a könyvnyomdászat s rokon szakmai termékeit is. A sajtó alatt levő, magyar s francia nyelven fogalmazott speciális katologus a kiállítók névsorát megelőző, e szakmára vonatkozó bevezetést következőkép közli: Magyarország köznépe nek legnagyobb része vászonnemüeket hordván, termeszetes, hogy rongy is nagyobb mennyiségben akad, mint más országokban és így a papirgyártás is nagy terjedelemnek örvend;

mindamellet a rongy kivitele évenkénti átlagban 130,000 métermázsára rug, másfél millió forintnyi értékben. Papirgyár mindössze 42 van az országban, köztük a legrégebb a fumei, mely évenként 14—15.000 métermázsát termel s körül-belül 16.000 mm. rongyot fogyaszt, 5—600 embert foglalkoztatván. Termékeit Angliába, Törökországba, Görögországba, Egyptomba, sőt még Braziliába is szállítja. Utána a legnagyobb papirgyárak nagy-szlabosi, hermaneczi valamint a péterfalvi és a zernyesti Erdélyben. Van több telepünk, mely lát öröl, mint a papirgyártás segéd- és pótszerét. A nyomdászat egyike legrégebb iparágainknak. Minden ha a külföldi e nembeli ipar színvonalára törekedett s utóbbi időben oly haladást tett, hogy mind a technikában, mind termékeinek szépségében bátran kiállja a legelőhaladottabb országok versenyét. Nyomdatelepeink nagy része különböző nemű kitüntetésben részesült, legujabban is a bécsi 1873-iki közkiállitáson. Csak igen csekély részök az, mely oly olcsón iparkodik termelni, hogy a jó izlés kívánalmainak nem képes megfelelni. Nyomdáink száma 208, köztük 51 Budapesten, 138 a vidéken, oda számítva Erdélyt is, és 19 Horváth-Slavonországban. E 208 nyomda 1052 szedőt, 165 gépészt, 100

nyomót és 32 betüöntőt foglalkoztat. A gyors-sajtók száma 333, a kézi sajtóké 199, a betüöntő gépeké 26. A könyvnyomdászatban elért haladás a könyvnyomdászatot is haladásra bírta és ez idő szerint emennek terményei is versenyeznek amazéival.

A világtárlaton a győztes babérkoszoruszottan, örömtől sugárzó arczczal jár-kél, s hiszi-e valaki, hogy a legyőzött szőnyen pirral? oh nem! Elégedetten, mert lát, tanul s kitartóbb versenyre kél s ez a legnagyobb haszon a világtárlat erkölcsi részéből.

A francia kézműipar műhelyei nyitottak, az utczáról mindenki láthatja mint morognak a gépek s ezekkel gépileg mint dolgoznak a munkások; nem zavarja őket senki, semmi. Nemesak a városban, de a világkiállításon is nyitottan gyárilag dolgoznak kisebb-nagyobb bekerített térben, mint azt a gépek s ezek kezelőinek mennyisége megkivánja.

Ott láttam az üvegyöngyök készítését, melyeket hosszú üvegrudaeszkákból fujnak s amint megszilárdulnak már festik, vagy aranyozzák s különféle tárgyakba illesztik; felette kielégíti a szemlélőt a „double or“ műhely, hol az arany utánzat meglepően tanulmányozható, a borostyán és tajtneműek gyártása, a kautsuk-köpeny készítése, mint

szabják e gummit egy nagy asztalon, mily gyorsasággal ragasztják össze! s magára ölteti a szemlélő. A selyemszövőszék működése, mint sző egybe selyemszálakkal képeket, virágokat, feliratokat, a gyors francia kézi himzés, e kis gépek által kerek darabokra metszett gyöngyház-kagylókból mint készítenek kisebb-nagyobb gombokat, hát még a csontesztergályzás, midőn egész elefant fogakat apróra fűrészelnék mesés gyorsasággal, a gyémánt-köszörülés azonban már üvegtáblákkal teljesen fedett helyiségben történik, a gőzgépek segélyével szélgyorsasággal hajtják a csiszolólapokat s értéknagyságuk szerint tálcákra helyeztetnek a kiköszörült gyémántok meg szemlélés s esetleg megvételre. Legdrágább a Rio de Janeiróban levő, melyről fényképek is láthatók, s azon fényképek is itt szemlélhetők, melyek előtűntetik azon szerencsétlenek működését, kik a félelmes sötét, durva üregben előkeresik e fényes darabkákat, melylyel a gazdagok brillirozhatnak.

Szemeink láttára készítik továbbá a francziák selyem, vászon, tüll, vagy egyébből a gazdag és változatos színű virágokat, ügyes, szép kis lánykák kezeiből csodaszépen teremnek elő az ibolyák, nefelejtsék, rózsák... Ide, ide szerelmes ifjak, itt van aztán megénekelni való virág elég! Még sa-

játszerű illata is meg van mindeniknek, csak a kedves keblére kell tüzni. Az élet gyors, a természet — virágiban szapora.

Általában a francia müiparnál, közszolgálatoknál s könnyebb ügyleteknél nők alkalmaztatnak, természetesen ez által a készített ipartárgy előállítása kevesebb költségbe kerül, a női kéz mégis minden tekintetben gyorsabb, az időt nem tölti el pipázás, vagy szivarzással, a kérdezőhöz, vevőhez udvariasabb, habár meg kell vallani, hogy a francia férfi is felette udvarias, s mindenek által a más nemzetek által készítettéssel való versenyt még inkább könnyítik. Egyébként sajátága a francia müiparnak: nem sokfélé, hanem egyből sokat készíteni, de ezt aztán lehetőleg tökélyesíteni főtörekvése.

Azért mindezt nem leírni, de látni kell s ekkor háramlik haszon az illetőre. Így csak elmosolyogja magát a legnagyobb mérvben jóra törekvő egyén is.

A Porte Rappon belépve pillantjuk meg a „Pavillon de la Presse“ épületet, mely külsőleg vörös téglá színre van festve. Négy hatalmas oszlop által tartott boltozat-teremben óriási nagy hosszú asztal van, melyen a világ minden nagyobb lapja látható, ezen lapokat egyenruhás fiucskák tartják rendben.

A hírlapírók s tudósítók részére a francia biztosság pazarfénnyel gondoskodott itt mindenről, még levélborítékokról is. Az emeleten társalgó terem van, itt maga az antique-szőnyeg 6000 frankba került, erről elképzelhető a diszes es értékes butorzat. A falakon bronzszobrok és művészi tájképek diszelegnek. Az aranyozott karfájú s arannyal áttört veres selyem divánon pihenjünk, hisz soha sem tehetjük ezt többé, mert nálunk igénytelen, egyszerű szalmaszék is alig található. No én egyébként nem panaszkodhatom, mert 20 éves írói jubileumon alkalmával egyik tisztelt barátom ily pihenővel lepett meg, jelezvén:

Eleget fáradtál, fogadd im e széket,
Méltánylás, szeretet áldozza tenéked:
Hogy szives köréből sohse légy vándorfi, —
Éljen barátságunk nymbusa: Bátorfi!

Nagyérdekű megtekinteni még a chinaiak osztályában levő menyezetes ágyakat s szobabutorokat, melyek csodás alaku faragványokkal birnak, áruk szinte mesés; egy ágy a szoba berendezéssel 36 ezer, egy másik 30 ezer s a harmadik 50 ezer frankra tartatik. Goung-Ching-Yong kiállítótól Bonaparte Matild hercegnő egy ily ágyat 17

ezer frankért már vett is, olvasván rajta a „Vendu“ (eladatott) sokat jelentő szócskát, mely már magában is érdekesebbé teszi a kiállított tárgyat.

Az idegenek utcájának közepén van az osztrák-magyar homlokzat, egyik ajtón „Autriche“, másikon „Hongrie“ felirattal.

Beléptünkör a magyar kiállítás legfényesebb pontját látjuk. Ez a közoktatási ministerium kiállítása, mely túlhaladja minden enemű kiállítást s hazafias büszkeségünkre jelzi: Magyarország a közoktatás terén legnagyobb haladást tette az egész világon. Ott látjuk a boncztan-intézet, élettan-intézet, sebészeti kóroda, egyetemi könyvtár, izr. rabbi képezde, mintarajztanoda, a budai és pesti államgymnasiumok fényes palotáinak rajzait és fényképeit, a nagy albumokat.

Igen szép az olajfestésű tanulmányfők csoportja, összesen 19, a csinos hölgyarczképeket gyönyörrel nézik az idegenek, s csodálatra ragadja őket Magyarország szépei iránt.

Művészi izléssel készültek a hosszufalvi kézműiskola faragványmintái.

Elismeréssel említhetem a budapesti állami tanítónőképezdének és a szatmári prot. nőnöveldének két nagy szekrényben kiállított kézimunkáit, rimaszombati Fábry-féle intézet, a zilahi állami tanítónőképezde s

Grimm urnak Palotán levő hülyék intézeté-
nek munkáit.

A magyar kiállítás szép, de szebb is lehetne, neveli ugyan a rokonszenv, melyet különösen a francia sajtó tanusít, de látva a többi nemzet kiállításának izlésteljes rendezését, figyelmét, valóban egy kis szégyen-
pir futja át a komolyabb érzelmű magyar embert. Igyekszünk aztán minden k i s e b b alkalmat felhasználni, hogy n a g y o t csináljunk belőle.

A német sajtó gunyolja kiállított tárgyainkat, teheti, teszi is. Megszokhattuk, de azért egy kicsit mégis — fáj.

Borkiállításunk kevés, az átvett térben és állványokon öt annyi is kényelmesen el férne. Több üres palaczkot láttam, mint telit, ezeknek egyrésze még sáros volt, a rozsdugaszolás következtében a bor ereje ki nyomta a dugaszt s mint részeg főveg félrebigyesztve diszelgett a palaczk nyakán.

Csárdánk s ebben a „gouillache“ (gulyáshus) rendkívül keresett; cigányaink — Berkes Lajos zenetársulata, honvéd egyenruhában — a nap hősei, folyton a legnagyobb lelkesedéssel hallgatják, bámulják, hogy lehet hangjegy nélkül oly nehéz zenedarabokat egyöntetűleg eljátszani. Alig van pihenő estéjük, többnyire a Tuillériák kertjé-

ben játszanak négy öt darabot, melyet per-
sze a zajos tapsra ismételniök kell.

A *T z i a g e n e s*“ (már tudni illik
a mi cigányaink) képben is megvannak
már örökítve a franczia lapok egyikében, az
„Illustrationban.“ A jeles képes ujságban lát-
ható Berkes Lajos, a klarinétos, a három
kontrás, a czimbalmos s végre egy brácsás
és a két bőgős arczképei. Közepén az egész
banda, legelől a primással, a midőn éppen
javában huzza. A képet Burnand rajzolta.
A tuloldalón pedig egész kis értekezés a czi-
gányokról, a mely bővelkedik szeretetreméltó
badarságokban. A *t z i g a n e s*, -- így
kezdé az *Illustration* — a kik különben
z i n g a r i és *b o h e m i k u s* név alatt
is ismeretesek — évszázadok óta megteleped-
tek Magyarországon. Mely országból szár-
maztak, nem tudni, de annyi bizonyos, hogy
e népecske állandóan ott lakott, anélkül,
hogy szomszédaival összeelegyeett volna,
egyuttal megőrizvén eredeti typusát csaknem
teljes tisztaságában. A mi szintén jellemző, a
czigányok elfogadták és magukévá tették a
magyar nemzeti dalokat, melyeket oly ér-
zéssel és lévvel adnak vissza, hogy nincs
magyar ünnep, nemzeti vagy családi ünnep
czigánybanda nélkül. Nekik köszönhetni, hogy
az ősmagyarok énekeinek nagy része meg-

őrizve maradt, melyekre nézve ők ugyan-
 azok, mint voltak Görögországban Homér
 költeményeire nézve a rapszódok. A zené-
 szeknek az a csoportja, mely a kiállításán a
 magyar vendéglőben hallatja magát, tizenkét
 emberből áll, a kiknek karmestere bizonyos
 Berkes Lajos. Némelyiknél a cigány-typust
 különösen jellemzi a vad alak, melyből égő
 szempár ragyog ki s a melyet koromfekete
 szőr főd. A zeneszereket hegedűk, két gor-
 donka, két brugó, egy egy éleshangu klári-
 nét és czimbalom vagy tympanon képezik.
 Így neveznek egy hangszert, mely a 16. és
 17-ik században eléggé el volt terjedve s a
 mely egy fából készült, lapos, csonka há-
 romszögü szekrényféle. Ez a szekrény kö-
 rösztbe feszített érczhurokkal bir s egy asz-
 talra van állitva. A játszó mindegyik ke-
 zében egy ébenfás görbe botocskát tart,
 amelyekkel rezgésbe hozza a hurokat. A
 hang, mely legjobban közelíti a zongora hang-
 ját, hatalmasabb és terjedtebb, s míg a mű-
 vész villámgyors futamokat tesz, egy csengő
 hangzatossággá erősbül, a nélkül, hogy za-
 vart idézne elő Néha a hang oly andalító,
 hogy az üteny sem hallatszik többé; a han-
 gok mintegy maguktól keletkeznek s röp-
 ködnek a hangszer harmonikus egésze fölött.
 Utoljára is a czimbalom adja meg a saját-

ságos jellegeket a magyar zenének, ez teszi oly fölségessé a zenét, a mely lényegesen elüt a mi ridegebb és kiszámítottabb zenekarainkétól. A kiállítási zenekar a Magyarorszáiban legdivatosabb darabokat, nevezetesen a híres B a k o s y (Rákóczy) indulót, a magyarok nemzeti dalát, mely leginkább lelkesít és gyönyörködtet, azonkívül táncdarabokat is, C s á r d á s név alatt, melynél e először a h a s s a t (lassut) vagyis a méla és érzelmes részt játszák, a melynek sajátos varázsa ábrándozásra, kész, s ezt követi hirtelen az élénk, lázas hangu f r i s c h (fris). Mialatt a nyirettyük örületesen vágatnak föl és alá, a czimbalom is, egyszerre két botocskával verve, ideges élénkségtől látszik hevítve lenni; ördögi harmónia ez. Semmiféle zenekar, bármily hatalmas legyen is, nem tud ily hatást előidézni. Nem is ritka dolog, hogy a csárdás hevétől elragadtatott urak és hölgyek aranyokat és ékszereket dobálnak a cigányok tányérjába.

A jó francziák sohasem törődtek annyit velünk, mint a mióta a barna fiúk a Szajna partján forgatják nyirettyűjüket. Alig telik el nap, hogy a lapok ne szólnának a cigányokról s hazájukról, Magyarországról. Philibert Audebrand a „L'Illustration“ hetilap kitűnő tárczairója szintén lelkesülten szól a

czigányokról. Ezzel ugyan nem mond valami új dolgot, de érdekesebb, hogy e közlemény kapcsán költészetünk egyik legszebb gyöngyét, Petőfi „Cserebogár“-ját is ismer-teti. A czigányok zenéjéről — ugymond — Petőfi (nála Poetőfi Sándor) költészete ad igaz fogalmat, Petőfi szerinte a Dunapart Musset Alfredje. Ezután közli föntnevezett költeményét, nem ugyan az eredeti verses alakjában, de hangzatos és találó prózában, mely a „Cserebogár“ mélabus alaphangját hiven és megkapcán adja vissza. Az a költemény egyszerűségében is megragadó refrainje „Cserebogár, sárga cserebogár“ bár nem szószerint való, de mindenesetre gördü lékeny viszhangot nyer, midőn a francia író így fordítja: Scarabée de mai, scarabée d'or, petit scarabée!

Nagy megilletődést keltett az a határozata a főigazgatóságnak, hogy Zichy Mihály kitünő jeles festőművészünk egy nagy és sikerült képét eltávolítani kellett, mondván, hogy az politikai színezetű; a magyar bizottság minden szó nélkül engedelmeskedett is a rendeletnek, holott ha erélyes, a kép a legnagyobb elismerést szerzett volna a magyar művészetnek; siettek is a francziák némi vigasztalásul — bár nem érdemetlenül — Munkácsy képét a kiállítás „pièces de

résistance“-jai, a legjelesb látnivalók közé sorozni.

A belgiumi osztály csipke kiállítása az izlés netovábbja. Hosszu, magas üveg kirakatokban a legfinomabb s legértékesebb czikbek láthatók, melyeket a műipar e hálás téréen fölmutathat; csipkéből van minden előállítva, mit egy előkelő de nő képzelőtehetsége teremthet pipere asztalára, a hajdani császári ünnepélyek fényére gondol az ember, ezek láttára, melyek a tulileriák terméiben ragyogtak, most — ruina. Sic transit gloria mundi!

A francia pipere osztály azonban kaczerabb, az egy elegans urnó boudoirja számos csecsebecse, melyek női titkokat őriznek s csak a világ kiállításnak köszönhetjük látását, folytonos mosolylyal nézzük, s nem győzzük a megjegyzéseket tenni az apró tégelyekre, bödönökre, szépitőszert, bécsirongy sat. ezerféle apróságokra, melyek segélyével csodát művel a hölgyvilág a termékekben, de nem a mi alföldi parasztságunkban, hol a legjobb „szépitőszert“ maga a természet adja — világkiállítás nélkül.

VI.

A még mindig szemünk előtt álló homlokzatnak szobrászati feldiszitése a francia művészeknek ritka alkalmat szolgáltatott ahhoz, hogy magukat kitüntessék. Az elkülönítő pilléreknek talapzatán, vagy a támoszlopokén, melyek a homlokzat hosszában állanak, — tizenegy az egyik oldalon, közben a központi építmény és tizenegy a másik oldalon, — óriási nőszobrok vannak elhelyezve, melyek a különféle nemzetiségeket személyesítik, vagy, esetleg az azoktól lakott országokat jelképezik. Ezen alakok kitűnő szobrászoknak művei, s alig van egy a huszonkettő között, mely nem volna kitűnő vagy művészi. Különösen szerencsések voltak jelvényeik megválasztásában. Így például Görögország kezében a Phidias Jupiterének kis mintáját tartja; míg Olaszország, (tulajdonképen Italia) kezében majdnem épen oly híres mű mintáját, a farkas által szoptatott Romulus és Remus csoportot tartja. Hungaria csizmás lábát bivalynak szarvakkal ékes fejére nyugasztja; Norvégia, kötélesomón állva, régi faragású evezőt tart kezében; s Svédország, prémes mentéjében, kezében összegöngyölt papirost tart, a melyen jeleseinek, Linnæus, Swedenborg, Alströmer, s másoknak neveik vannak feljegyezve. Amerika lábainál

sas áll, jobb kezében az Unió lobogóját tartja, balkezében összegöngyölt papir ivet, mely az alkotmányt tartalmazza. Oroszország kettős karddal és kétfejű sas-czimerével lábát büszkén az éjszaki féltekén tartja; ellenben Anglia, az egyik oldalán Ausztráliával — ollóval a jobb, quarcznuggettel (ékesség) a balkezében, másik oldalán meg drágaköves és kormányzóbottal felékesített Indiától környezve, mindegyik hozzá illő öltözetben, (mi kár, hogy Canada nem volt hasonlóképen bevezethető!) felővezve áll; és — szárnyas sisak a fején — oroszán sörénynyel ékesítve, lábát delphinen tartja, kezében háromágu szigonyt fog, s nyugodtan, parancsoló tekintettel előre néz. Ennek alkotó mestere Allar A. I., a kinek e művéért az angol bátran köszönetet szavazhat. Sajnáljuk, hogy nem közölhetjük e kitűnő sorozat szobor készítőinek nevét; mert ezen művekről a névjegyzék nem tesz említést s nincs minden talpazaton megjelölve a készítő mesternek neve. Köztük van egyébként Tournois (Hollandia), Sanson (Portugalia), Chatrousse (Persia,) Deloye (Austria), Caillé (Egyesült-Államok), Bourgeois (Dél-Amerika), Captier (Sina) és Aizeilin (Japán).

Belépve magába az épületbe egyszerre érezzük a hatás nagyszerű benyomását, akár jobbra tekintünk a hol tömérdek nép gyűl a

walesi herczeg indiai ajándékai körül, a kinek Boehm által készített lovas szobra méltóságteljesen uralkodik minden felett, a mi közelében van; vagy balra, a hol a Gobelinek és Beauvaisk fényes gyártmányai szépségükkel csodálatra ragadják a nézőt, s a hol teljesen felszerelt harczosnak roppant nagy alakja magas talapzatáról mindent áttekint. Az ezen roppant nagy csarnokban előttünk feltáruló látvány, jelenyeivel és szobraival, ezerféle művészeti termékeivel, s fegyvereivel, minden esetre a legeslegváltozatosabb az egész kiállításon. Elleuslyozó része a csarnok másik végén kevésbé van betöltve, s magas faltáblázatának homor gödrei nem lévén megaranyozva, nem gyakorolhat oly ellenállhatatlan benyomást, mint a másik oldal.

A kiállítási palota költségei, az ottani kereskedelmi miniszterium előirányzata szerint 45 millió 300,000 frankra rugtak volna. E költségvetés azonban, mint rendesen az államok költségvetései, nem volt reális, mert most utólag kiséül, hogy az összes építési kiadások 10 millió frankkal mulják felül az előirányzatot. E tekintélyes kiadással szemben az eddigi tapasztalatok alapján következő jövedelmekre számít a francia kormány. Belépti díjából 14 millió frankot a marsföldi épületek anyagának értékesítéséből 7 millió frankot, Páris városának segélyezéséből 6 milliót, a trocadéro

palotának Páris által való megvételéből 3 milliót, a kiállítási park vendéglői, kavéházi és egyéb helyiségeinek bérletéből 3 és fél milliót a trocadéron rendezett nyilvános hangversenyek jövedelme gyanánt 1 milliót, összesen tehát számít 3 $\frac{1}{2}$ és fél millió bevételre. — Ezekhez hozzá veszik még a fogyasztási adókból befolyó jövedelem többletet, mely a legkisebb számitással megütné a 10 milliót, s így a köztársaság ez erkölcsileg oly nagy horderejű vállalkozás mellett, szám szerint mintegy 10 egész 12 millió deficitet mutatna fel, a mi jelentéktelen veszteségnek mondható a nagy eredményekhez képest, a melyeket a béke ez épületei által Franciaország a világ előtt elért.

Le a kalappal a párisi divat előtt! Ez egy valázshatalom, melylyel a párisi hölgyvilág maga köré gyűjti a két világrész hölgyeit, kiüríti erszényeit s megteremti a hódolatok ingereit.

Mégis ha kérdezné tőlem valaki: láttam-e párisi divatot? jólélekkel felelhetem neki: nem! Mert a párisi divat mindenütt van, csak Párisban nincs.

A párisi nő elragadóan szép, kecses tud lenni ruhájának izlésében, megismerhetni a francia nőt a boulevardokon egyszerűségében, az angol nőt szegletességében, a német nőt nehézségében, az olaszt ékszereiben, tulságo-

san tele aggatja magát, a spanyol nőt rikitó ruhaszineivel s a magyart? Mit is mondottam a franczianőről? — egyszerűségében.

Igen, de csak Párisban olyan a magyar nő, tisztelet-becsület a kivételeknek: itthon legnagyobb rész hódol az ugynevezett párisi divatnak, mely mire ideér, nem párisi divat, mint jelezém: nem létezik.

Mégis amit „párisi divat“ elnevezés alatt ismer a világ, az a párisi pipere kereskedők leleményes ügyes és fürge magokviseletének csodás eredménye; egy divatos kalapot százezzerrel készílik s a szélrózsa minden irányában elküldik először hírkép, másodsor rajzban, harmadszor természetben.

Nevezetes új iparczikk is keletkezett Párisban, ez egy gyapjuféle anyag előállítására házi és vadmadarak tollaiból, melyek eddig haszonvehetetleneknek tekintettek. Az ebből készült szövetek könnyebbek és melegebbek, mint a gyapjuból készíttetek, könnyen festhetők és vízhatlanok.

Párisban a közrend, egészségügy, tisztaság s a polgárok biztonságára irányzott figyelem és ez érdemben létesített intézmények valóban mélyen lekötik az idegen figyelmét s e világváros e tekintetben is méltóan nagyságához és hírnevéhez mutatta be magát a világnak.

A párisi öntözési rendszer sajátosságának

tünik fel nekünk. A többi közt nézzük a Páris vidékén levő gazdasági kertek öntözése mint s mivel eszközöltetik. T. i. e fővárosi peczegödörök s csatornák tartalma nem a Szajna folyóba, mint nálunk Budapesten a Dunába, hanem tartályokba (depotoirs) gyűjtetik, innen aztán szivattyuk által vezetetik ezen folyékony trágya messze s vízzel higitva a kertek és veteményes földeken vezetett árkokba eresztetik. S amely tulajdonosok innen nyert higtrágyával nem öntözik veteményeiket, silányságuk miatt eltörpülnek az ilyennel öntözöttek mellett.

A vizet Párisba a környék hegyei forrásaiból vezetik három főcsatornán; u. m. a St.-Denesi, St.-martini és a L'Qurcqi csatornán.

Láttam az állatkiállítás helyiségeit, melyeken május végén ezer és ezer kéz dolgozott. A „Palais des Invalides“ tágas kertjében van, nagy árnyas fák között. A főbejáratokat gyönyörű szobrok ékesitik, melyek lovakat és szarvasmarhákat ábrázolnak. A téren üde gyepek, kávéházak, vendéglők találhatók fel, míg a zárt kertben igen szép virágágyak illatoznak s óriási ágyuk tátognak a nézőkre.

VII.

Ki egy pár év előtt látta a trocadéro és Champs de Mars-ot, merész állításnak vette

volna, írja ott lakó tisztelt barátom, Edelényi Szabó Lajos, ha azt mondja valaki, hogy e puszta téren két év múlva egy város fog föl-emelkedni. A trocadéro, melynek neve ré- gente Chaillot dombja volt, csak ezelőtt két évvel is egy zöld pázsitos lejtőt képezett, mely a Champs de Marssal szemben a Szajnáig nyult. Az 1867-iki kiállítás alatt ugyan meglehető- s változáson ment át és akkor még place du roi de Rome nak nevezték, de a kiállítás után is- mét annyira renoválták, hogy azóta hajdani pusztaságánál egyebet nem lehetett rajta ta- lálni. A Szajna felől eső lejtője egy terjedelmes pázsitot képezett, melynek közepén egy a Szaj- nától fel felé vezető 70 lépcső magasságu és 48 méter szélességű felmenet volt. E lépcsőzet te- tejére mentek fel a kiállítás tervezetével előké- szülő architectusok, honnan Páris felett, a leg- gyönyörűbb kilátást élvezhetni, és innen vet- ték fel az 1878. évi kiállítás alaptervének raj- zait. Nem volt e helyen akkor még csak egy kis bokrocska sem. A forró nyári nap hevében, csak a felséges kilátás feledteté el a tervezők- kel a fáradság kellemetlenségeit.

És minő változás ma? minő varázsló mü- veleteken ment át a trocadéro e rövid két év alatt, azt alig volna képes felfogni, ki tényleg nem látta azt hajdan és nem láthatná most. A domb tetőn, az óriási palota égbe nyuló két

tornyával, kétfelől félkörbe menő szárnyaival a Champs de Marsról tekintve imposans látványt képez.

A szárnyépületekben a kiállítás történetére vonatkozó örök becsü emléktárgyak vannak üvegszekrényben kiállítva. A két szárnyépületben kiállított tárgyak összes értéke — mint becsülve van — meghaladja a 8 milliárdot.

A kiállítás labirinthjában tévelygő látogató különösen a nyári hónapokban az árnyas helyekre állított padokon, a hűsítő tavak partján, testének nyugalmat és lelkének kimondkutatlan gyönyört talál.

A trocadéroi domb tetejétől a Szajnaig szélesség és hosszúságban együtt összesen 50 ezer négyszögméter terül el. E területet a kiállítás többi helyéhez adva az összes kiállítási térség 270 ezer négyszögmétert teszen. A kertekké alakított helyekre 100 ezer négyszögméternyi felületet képező termő földet hordtak. E számok adhatnak csak kellő információt azon nagy munkálatokról, melyeket a trocadéron és Champs de Marson tettek. E számok bizonyíthatják, hogy a kiállítási térség szállítására kitünő gond lön fordítva.

A párisi magyar egyesület (Société Hongroise de secure mutuel Rue Turenne 47. Páris) a közkiállításra magyar közönség tájékoztatása végett következőket közölte a m. kir. ki-

állítási kormánybiztosi hivatallal: Kik a párisi utat kevés költséggel akarják bejárni, lássák el magukat a simbachi vagy müncheni vasuti állomásokon élelmi szerekkel, mert ez állomásoktól Párisig csupa méreg drága vendéglők vannak. A párisi állomásnál mindig akad temérdek ajánlkozó, kik az utasokat oly vendéglőkbe, szállókba kívánkoznak elvezetni, hol német szó divik. De figyelmeztetjük a magyar közönséget, hogy az emberekre ne hallgasson, mert ők bizonyos üzletek, nyereszkes szállodatulajdonosoktól fizetett ügynökök, kik a magyar utast oly helyre vezetnék, hol pár nap mulva kiürült erszénnyel keserülnék meg hiszékenységüket. Jutányos és kényelmes szállodául a következőket ajánljuk: 1) Hotel meublé Nr. 4. Rue Tuge (Grenelle). 2) Hotel meublé Rue du Théâtre cite Thure 2. (Grenelle). E szállodának haszonbérleje e g y d e r é k h a z á n k f i a. 3) Hotel St. Sebastian Rue St. Sebastian Nr. 37. 4) Hotel centennial et du Brésil St. Berdère Nr. 23. 5) Hotel meublé, Rue Corneille 0. 5—6 Hotel meublé Boulevard Bonmarchais — Nr. 8. 7) Hotel D'Antin Rue D'Antin. 8) Hotel meublé Rue St. Laurent Nr. 8. 9) Hotel meublé Rue Jagevin Nr. 22. 10) Hotel meublé Rue Buci Nr. 11. 11) Hotel St. Malo, Rue Odessa Nr. 2. 12) Hotel meublé Rue des Fosses St. Jaques Nr. 3. — E

szállodák mindegyikében egy tisztességes szoba 24 órára 2—3 frankért kapható. Azon magyar utazók, kik a francia nyelvet nem beszélik tökéletesen, nagyon helyesen teszik, ha a szállodák egyikében vagy másikában vesznek lakást, mert a magyar egylet több tagja lesz bennük, kik aztán hazafias készséggel adnak utba igazítást s tájékoztatót az érkező honfitársoknak. A vasuti állomástól a vendéglőig a bérkocsisoknak 2 franc 50 cent., a málhákért pedig darabonként 50 centime fizetendő. A bérkocsi rendes árszabása egy nappali óra után 2 franc, egy éjjeli óra után 4 franc: az éjjeli óra éjféltől egy órától számít. Olcsó étkező helyek czimeit fölösleges felírni, mert az éttermek bejáratainál az étkek árai ki vannak függesztve s így mindenki erszényéhez mért étkező helyet választhat magának.

A kiállítás tartama alatt a párisi magyar egylet helyiségében este 8 órától éjjelig naponkint egy rendező hivatalos órákat tart s a hozzá fordulóknak minden irányban szívesen szolgál tanácsal s felvilágosítással.

A gyönyörű Luxembourgi palotában lakott Rákóczy Ferencz szabadsághősünk fejedelmi fényben, mielőtt Törökországba vándorolt. XIV-ik Lajos udvarában igen kedvelt egyéniség volt. Vele sok magyar Franciaországba utazott, a francia király ezen emigránsokból

egy huszárezredet állított fel, melynek ezredese Ráttky György volt. A hadügyministerium archivumában kutatni akartam ez ügyben, de időm rövidsége miatt lehetetlen volt, pedig vajmi helyes volna ezt tenni, megtudnók az ezen ezred tisztjeinek nevét, milyen volt a felszerelés sat. A Ráttky nemzetség Zalában Rátkot is bírta, a mult század közepén deficiált, főhelye Salamonfa levén Sopronmegyében; előkelő állását az is tanusítja, hogy a szathmári békét a dunántuliak részéről szinte egy Ráttky irá alá. De érdekes még az is, hogy a fentnevezett ezredes leányutódai a mult században Sopronvármegyétől nemesi bizonyítványt vettek ki.

A londoni kiállítás alkalmával több magyar Párist is megtekinté, így Zalamegyének jeles szülöttje chernelházi Chernel Ignác ny. cs. kir. főtörvényszéki ülnök urnak is utitársa volt Mészey esperes-plebános mosonymegyei Rajkáról, kinek anyja Sághy leány volt, s ki Párisban szinte rokonait látogató meg. Ugyanis a sopronmegyei Felső-Pulyáról e század elején egy ausztriai, de francia származásu báró katonatiszt szinte Sághy leányt vett nőül és házassága után Nagy-Baromban postamesterkedett. Egyszerre hir jön Franciaországból, hogy egy bátyja meghalt és ő lett az örökös. Természetesen odautaztak, a nevezett plebános ur

felkeresvén őket, az egész rokonságot összetáviratozták, generális és más főhivatalnokok ülték meg a családi találkozást, ahol még turós mácsik is szerepelt, mint a családban fennmaradt traditionalis magyar étel.

VIII.

Páris két milionál több lakossal bir s ez örökösen hullámozó néptömeg közt mégis a legszebb rend honol; nappal alig találkozhatni rendőrrel s mégis ha kell, minden lépten-nyomon van. Éjjel a legnagyobb éberséggel őrködnek. Egy éjjel eltévedtem s a Bastille térről a Szajbán átkelle térnem, hogy a Rue de Grenelleber levő szállásomra menjek. Egy kissé fejem nehezebb is volt lábaimnál s amint egyik lámpa alatt kibetűztem kézi mappámon: merre kell tartanom, hogy a legrövidebb uton haza érhessek, az a gondolat villant agyamba, hátha megfog valaki s a Szajnába dob, elvevén tőlem, ami elvehető. Nem vala lehetetlenség. Borsódzott a hátam, mindamellett mentem, mendégéltem. Elhatároztam, hogy a hid közepén megyek s ha emberrel találkozom, a hid ellenkező oldalának tartok s ugy is tettem, később magam is megmosolyogtam. De nem eddig van a dolog. Egy rendőr észrevette görbe menetemet, 20—40 lépésre utánam jött, megfigyelt s

csakmikor csengettem a Hôtel Bellevue ajtaján: távozott vissza.

E világvárosban 45.000 számozott ház van, 80 nyilvános térrel, 27 hiddal. 20 kerületre van osztva, tisztviselőinek évi fizetése az 1877-ki budget szerint 371.345.210 frank Választópolgársága 340.866.

Koldusokat nem látni, de hiszen nem is csoda, évenként 28 millió 800.000 frank fordítatik ezek eltartására, 1877. év végén 20 368 férfi, 35.125 nő és 56226 gyermek ápolgatott közkölségen.

Temploma 69 van, zárdája 227. Első teendőm volt a világtárlat megtekintése után a Notre-Dame ősrégi székesegyházba menni, épen jókor érkeztem, egy temetési szertartást néztem végig, melyről nem szólok, szóljon igénytelen kobzom:

Szomorúan zeng az ének,
Kezdeté van a misének
Az ősi templom közepében
Gyászravatal áll fehéren.
Számos virág illatárja
A belépőt megsókolja.
Feketébe öltözettek
A székeken térdepelnek.

Búsan tovább zeng az ének,
Középe van a misének
Ezüst hangu csengetyüre
Mély csend borul a nagy ürre

Hallani a tompa sohajt,
Mit érzés a szivből kikajt.
Hogy Istennel ember beszél.
— Máskor róla hisz csak mesél!

Elhalóbban zeng az ének,
Vége van már a misének.
Percz-percz után lassan telik,
A halottat beszentelik
Zokogva mozdul a család.
Minden résztvevő kezét ád. —
Itt benn az isten házában
Talán csak igaz érzés van?

Nem zeng tovább már az ének.
Fehér koporsót kísérnek,
Bezárul az egyház ajtó;
A tömeg már nem busongó.
Utczazajban mind elmerül,
Minden arczon öröm derül
Csendemből e látvány felver:
Hogy az ember csakis ember!

Kr. sz. után a 4-dik században már volt e helyen templom, azóta sok viszontagságon ment keresztül, Hugo Victor így ír róla: *L'homme, l'artiste, l'individu s'effacent sur ces grandes masses sans nom d'auteur, l'intelligence humaine s'y résume et s'y totalise. Le temps est architecte, le peuple est le maçon.*

Templom után temetőbe illik menni, én is egy-egy napi időt vettem a Père — Lachaise és a Montmartre gyönyörű berendezésű temetők megtekintésére. Az a figyelem, az a kegyelet,

melyet itt minden lépten-nyomon talál az ember, valóban csodálatra méltó, alig hiszük, hogy Párisban vagyunk, e korcsnak híresztelt tömkelegben.

Pére-Lachaise boulevardokkal, utcákkal bir, mintegy kétszáz millió frk. értéket képviselő szobrokkal. E század elején Lachaise nevű jezsuita atya alapította s jelenleg Páris örömét, bubánatát öleli magába.

Itt nyugoszák örökálmukat annyi millió jeles költő Balzac, Béranger, Börne, Chopin, Lafontaine, Molière, Racine, Rossini, Scribe, Thiers sat.

Egyik nap a Vendôme szoborra mentem fel, mely 43 m. magas 1805—1810 ben készült 1200 orosz- és osztráktól elvett ágyukból, 400 csataképet tüntet elő; a commune alatt ledöntetett, de újból a köztársasági kormány által másfél millió frank költséggel felállítatott. Majd a Louvre világhírű termeibe mentem, hol négy napot töltöttem s mégis gyengének ismerem azt leírni, oly sok minden, oly sok drága s kitűnő tárgy van össze halmozva.

Ha Isten engedi, ennek tanulmányozása végett még egyszer látni óhajtom Párist s ekkor lehető tüzetesen leírom a Louvre világra szóló műkincseit.

Nemcsak nagyszerrű épületeit s óriási kincshalmazait érdemes megtekinteni Párisnak,

hanem társadalmi életének főbb mozzanatait is. Színházai telvék s jó előre kell jegy végett gondoskodni, mert, itt a rend a lelke mindennek. Pénzeért annyi joga van a napszámosnak, mint az angol lordnak, vagy Batthyány herczegnek. Mulató kertjeiben ha később jó valaki, alig kap helyet, mert a párisi, ha mulat, mulat; ha dolgozik, akkor valóban dolgozik s nem hegyél. Nyilvános térein a gyermekek százával vannak s a mi szép, mindenki tisztességesen kitér előlük. A magasrangu nő maga tolja a gyermekocsit s inasa, vagy szobaleánya utána sétál. Az anya — ugymond — legéberebb szemmel őrzi gyermekét!

Az étkezési rend több féle, annyit mondhatok, hogy mesés olcsóság van; Párisban fél-évig kilehet jönni ugyanazon arányban költve kéthónapi kiadással Magyarországon. Egy frankért teljes ebédet lehet enni, hozzá adnak még egy üveg veres bort s kenyeret amennyi tetszik. Különbben mesés módon is lehet ám költekezni, ha valakinek lehet s akarátja van.

De mint mindennek van kezdete, ugy vége is van.

Készülnöm kelle gyorsan, vissza. Az idő letelt, pedig még alig valék kezdetén, ismer-teim gyűjtésének.

Kérlelhetlen sors!

Csendes estén, szobám ablakából néztem

a vidor tömeget, nem tudta senki: mily fájó érzélem dobogtatja szívemet, hogy utra kell kelnem, pedig örvendeztem is, hogy imádott hazámba szeretteim körébe visszatérhetek. E kettős érzélem vegyüléke a hit, e lelki szivárvány, mely édes kéjjel köti össze a fájdalmat és örömet s enyhítővé teszi a küzdelmet.

A strassburgi vonalon gyorsan fut velem a vaskocsi; setét van, hiába nézek vissza, nem látok semmit sem Párisból; csak emlékét őrzöm, visioként vonulnak agyamon keresztül a képek . . . s nem tudok aludni.

Gondolatom keletre szállt! kelet, kelet, te véres ágya Európának. Borzasztó!

Puha párnán viczkáندozó emberiség Párisban. Ah, beh gyönyörű!

Amott fejletlen összeség, emitt kifejlett gyors élet uralg.

Amott egyeseké minden, emitt mindenkié.

Keleten a szabadság rejtett kis növény, nyugaton terebélyes fa, melynek árnyában pihennek a népek milliói.

Keleten renyheség, tunyaság, s pizsok, nyugaton ragyogó fény, pompa és szorgalom felett bámulunk.

S keletnek birtokában mégis van valami titokzatos kincs, mely büverővel vonz bennünket, nyugat tündéri fényében pedig oly ide-

gennek érezzük magunkat. Megtaláljuk, ha léteérdekünk sovány szálaít szemléletjük.

Strassburgban sajátóságos communistikus modoru az indóház, a varóterem csak spanyol-falakkal van ellétva, azért nem is czélszerű a kézi böröndöt letenni, hanem vagy magával kell hordania, vagy az e czélra felállított rak-tárba tenni le, hol vevény mellett átveszik. Egy ily esetnek tanuja valék, böröndömet a rendőr feltörte, gondolván én tolvajoltam el egy kisebb böröndöt. A tényállás ez: Valaki letette kézi kis böröndjét maga mellé, egy idegen beszédbe ereszkedett vele, mely körülmény utazásban szinte kellemesnek tünik fel, a beszélgetést kezdőnél hasonlóan börönd van s beszéd közben ráteszi nagyobb böröndjét a kismelt áldozat kisebb böröndjére, s ez észrevétlenül a nagyobb üregü által elnyeletik, lévén a tolvaj böröndnek alja ruganyos s a legudvariasabban ajánlja magát, az új ismerős másik oldalán, a tolvaj társa újra beszédbe ered s ez alatt a tolvaj böröndjével elillan... tessék már most keresni a vesztett félnek, mikor észre jó: volt, nincs böröndje.

Természetesen nem találtatott meg; a megkárosodott delnő pedig sirt-ritt, de mind hasztalan.

—
Egyhangu utazásomat nem kis mérvben

felizgatá a müncheni indóház, hol egy táviratot olvastak el, melyet leirhatlan zajjal fogadott az utazó közönség; e távirat nem volt más, mint Vilmos császár elleni első merénylet felőli tudósítás.

Azóta második is volt.

Bármily utálatos az orgyilkosság, nincs okom e pontnál hosszasabban időzni.

Megittam sörömet s bevettem magam a vasuti kocsik egyik szegletébe s az élet mulandóságáról elmélkedtem.

—

Villámgyorsan értem szeretteim körébe vissza, hol az önzetlen barátság egy eddig csak sejtelemből ismert páratlan nemes érzületével találkozám, kinek jószívűségét s hazafiúi áldozatkészségét csak bensőleg őrizhetem. Ő és én kivülem csak Isten tudja, s e legmagasb lény áldását kérem tisztelve becsült, a világ előtt névtelen barátomra!

Megrendelhető nálam :

„Adatok Zalamegye Történetéhez“

czimü 5 kötetben (30 füzet) megjelent kiadvány, ára
disztláblákkal együtt 15 frt.

„Tíz év emléke Zalában“

1867—1876. öt kötet s egy pótfüzetben, ára 5 frt.
diszkötésben 6 frt 50 kr.

„Konstantinápolyig és vissza“

utirajz II-ik kiadásban, ára 1 frt.

Megrendelések azonnal teljesítettnek.

Bátorfi Lajos.

Nagy-Kanizsán.